

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ทัศนะเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชน : ศึกษาเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจกองบังคับการตำรวจนครบาล 6 กองบัญชาการตำรวจนครบาล” เป็นการศึกษาถึงทัศนะของเจ้าหน้าที่ตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 6 กองบัญชาการตำรวจนครบาลที่มีต่อการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชน ซึ่งในการศึกษาได้รวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาโดยได้รวบรวมองค์ความรู้ ซึ่งมีทั้งแนวความคิด ทฤษฎี ยุทธวิธี วิธีการควบคุมฝูงชน และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การศึกษาเกี่ยวกับฝูงชน
2. ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมกับการควบคุมฝูงชน
3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมฝูงชน
4. ยุทธวิธีการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุมฝูงชนและปราบจลาจลของไทย
5. ยุทธวิธีการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุมฝูงชนและปราบจลาจลของอังกฤษ
6. นโยบายตำรวจกับการควบคุมฝูงชนและบทบาทหน้าที่ตำรวจในการควบคุมฝูงชน
7. การปฏิบัติงานด้านการควบคุมฝูงชนของตำรวจสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 6
8. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาเกี่ยวกับฝูงชน

การรวมตัวกันของบุคคลเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นมาแต่อดีตกาล เช่น การชุมนุมกันในพื้นที่ทางศาสนา การชุมนุมรับฟังเรื่องของชุมชน หมู่บ้าน การชุมนุมของขบวนการในการต่อสู้แย่งชิงความ จะเห็นได้ว่าในทุกสถานการณ์ดังกล่าวมาแล้ว เป็นการชุมนุมกันของฝูงชนตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและเป็นไปตามสภาพสังคม เมื่อโลกวิวัฒนาการไป รูปแบบ วิธีการ ก็มีการปรับเปลี่ยนไปด้วย ในปัจจุบันมักจะเห็นการรวมตัวของฝูงชน เช่น การเดินขบวน การชุมนุมประท้วงต่าง ๆ ตลอดจนการลุกลามรุนแรงไปถึงขั้นการก่อจลาจลนั้น จะไม่เกิดโดยทันที ลักษณะภาพรวมโดยทั่วไปจะมีข่าวให้ทราบล่วงหน้าเป็นระยะ ๆ เป็นเวลาหลาย ๆ วัน มีลักษณะการ

ดำเนินงานเป็นขั้นตอน สำนักวิชาการทางอาชญาวิทยาหลายกลุ่ม ได้จัดการรวมตัวของฝูงชน การชุมนุมประท้วงต่าง ๆ เป็นอาชญากรรมทางการเมือง มีการดำเนินการเป็นขั้นตอน มีศูนย์กลางการบังคับบัญชา หรือกำหนดทิศทางการดำเนินการ มีการประสานงานแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่มนั้น ๆ มีลักษณะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของบุคคล กลุ่ม เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพที่ได้รับการยอมรับทางกฎหมายรัฐธรรมนูญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในลักษณะทั่วไป ในขั้นแรก ๆ ของการเรียกร้องจะสงบไม่ได้ดำเนินการอะไรมาก แต่ถ้าข้อเรียกร้องไม่บรรลุผลในวันต่อ ๆ มา ก็จะมีการรวมตัว มากขึ้น ข้อเรียกร้องหนักขึ้นเริ่มมีมาตรการในลักษณะข่มขู่ และถ้าประชาชนกลุ่มอื่น ๆ เข้าร่วมด้วยและมีปริมาณมากขึ้น ย่อมแสดงหรือมีแนวโน้มว่าจะมีการรวมตัวครั้งใหญ่อย่างมีระบบ และอาจมีการเคลื่อนย้ายขบวนมีการขยายผลการรวมตัวของฝูงชน (กรมตำรวจ, 2536)

ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับฝูงชน

ฝูงชน เป็นศัพท์ทางสังคมวิทยา หมายถึง คนจำนวนหนึ่งซึ่งมารวมตัวกันในเวลาใดเวลาหนึ่งโดยมีจุดหมายของความตั้งใจร่วมกันมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางจิตใจ และพฤติกรรมบุคคลถ้าประกอบกันเป็นฝูงชนแล้วจะมีความใกล้ชิดกันมากทั้งทางร่างกายและจิตใจทันทีและอาจรู้จักกันมาก่อน ก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า พฤติกรรมร่วมของฝูงชน หรือพฤติกรรมฝูงชน (Crowd Behaviour) ซึ่งเป็นรูปแบบพฤติกรรมร่วมที่มีความก้าวร้าวรุนแรงทำแล้วมีอารมณ์ร่วม เมื่อเกิดขึ้นจะมีลักษณะเร่งด่วน มีการปฏิบัติการที่รุนแรงเนื่องจากมีความใกล้ชิดกันทางกายภาพ มีการร่ำอาฆวนเป็นวงจรร ทำให้เกิดการระบาดทางอารมณ์ ไม่มีเหตุผล ไม่เกรงกลัวกฎหมายบ้านเมือง เพราะฝูงชนไม่มีตัวตน (เมื่อสลายตัวไปแล้วก็ไม่ทราบว่ามีใครกระทำความผิด) ดังนั้น ผลการกระทำจึงไม่มีใครรับผิดชอบ บางครั้งจะบ้าคลั่ง ทำร้ายคน ทำลายทุกอย่างที่ขวางหน้า มีการแสดงออกที่เหมือนกันถึงอารมณ์ที่รุนแรงและไร้เหตุผล

เมื่อรวมตัวเป็นฝูงชนจะเกิดพฤติกรรมร่วมโดยทันที นอกจากนั้นจะพบว่าตัวการสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมร่วมก็คือ การระบาดทางอารมณ์ (Social Contagion) หมายถึง การมีความรู้สึกและอารมณ์ร่วมกัน หรือเรียกว่า Collective mind ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการแสดงออกของพฤติกรรมที่นอกเหนือจากกฎเกณฑ์ทางสังคม นอกเหนือจากกฎหมาย จะมีลักษณะรุนแรง แต่การระบาดทางอารมณ์จะขึ้นอยู่กับลักษณะของฝูงชนว่าเป็นฝูงชนประเภทใด ถ้าเป็นฝูงชนประเภทการรวมตัวกันยามปกติ เช่น การชุมนุมหาเสียง การทำพิธีมงคล พฤติกรรมร่วม ก็คือการปรบมือให้ร้องยินดีสนุกสนาน แต่พฤติกรรมร่วมที่เป็นการรวมตัวของฝูงชนที่มีเป้าหมายจะมีแบบแผนที่มีอิทธิพลต่อสังคมอาจสร้างความวุ่นวาย รูปแบบพฤติกรรมร่วมที่มีรากฐานมาจาก

การระบาดทางอารมณ์จะแสดงออกมาใน 2 ลักษณะ คือ รูปแบบถาวร รุนแรง ตื่นเต้น ได้แก่ ฝูงชนที่บ้าคลั่ง การจลาจล ฝูงชนที่แตกตื่น ตกใจ ฝูงชนที่ตื่นเต้น สนุกสนาน เป็นต้น และรูปแบบสงบ ได้แก่ รูปแบบสงบ ได้แก่ การเห่อ การเห่อตามสมัย การคลั่งไคล้ เป็นต้น

การระบาดทางอารมณ์ของฝูงชนจะแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ถูกชักจูงหรือแนะนำได้ง่ายเมื่อคนเข้าไปอยู่ในฝูงชนที่มีสภาวะวุ่นวายสับสน คนจะขาดความมั่นใจในสถานการณ์ของตนเอง จึงมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามคนในกลุ่มชนนั้น เพราะมีความตื่นเครียดทางอารมณ์อยู่ด้วยความมีเหตุผลจึงน้อยลง ขาดความสามารถในการไตร่ตรองแก้ไขสถานการณ์ เมื่อมีผู้มาชวนก็ปฏิบัติตามโดยทันที การกระตุ้นทางอารมณ์ มีอิทธิพลอย่างมาก โดยเฉพาะในสภาวะที่สับสนวุ่นวายจะทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางอารมณ์ที่พร้อมจะแสดงออกถึงพฤติกรรมที่รุนแรงเพื่อเป็นการถ่ายทอดหรือปลดปล่อยอารมณ์ที่ตึงเครียดนั้น การร่ำอารมณ์จะเป็นการกระทำแบบวงจรร ย้อนไปย้อนมา และบุคคลที่ชุมนุมในฝูงชนที่มีวิถีชีวิต สถานภาพ อายุ การศึกษา อาชีพ ชนชั้น เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน การระบาดทางอารมณ์ก็จะมีอิทธิพลมากขึ้น และรวดเร็ว

อาจกล่าวได้ว่าการระบาดทางอารมณ์เป็นสาเหตุหลักในการชุมนุมของฝูงชนที่จะสามารถบอกแนวโน้มของความรุนแรงในการชุมนุมของฝูงชนได้ เนื่องจากการระบาดทางอารมณ์ทำให้เกิดเอกภาพทางใจแก่ฝูงชน จึงสามารถผลักดันให้มีพฤติกรรมที่ไร้เหตุผล ก้าวร้าว รุนแรงได้ ทำให้กลุ่มคนขาดระเบียบวินัย ขาดการตระหนักถึงผิดชอบชั่วดี และเหตุผล ซึ่งถ้าสังคมนั้น ๆ มีการพัฒนาด้านสื่อสารคมนาคมแล้ว การระบาดทางอารมณ์จะยิ่งขยายผลตัวมันเองได้อย่างมีระบบและมีศักยภาพ จนยากที่จะควบคุมได้ เช่น โทรศัพท์ วิทยุติดตามตัว โทรศัพท์มือถือ โทรสาร ดาวเทียม เป็นต้น ซึ่งรูปแบบพื้นฐานหรือกระบวนการเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การมีอารมณ์ร่วมในการสร้างพฤติกรรมร่วมในฝูงชน ได้แก่

1. Milling หมายถึง พฤติกรรมของคน ซึ่งอยู่ในภาวะทางสังคมที่ขาดความแน่นอน มีลักษณะหงุดหงิด กระวนกระวาย ลูกลี้ลูกลอน ตื่นเต้นหวาดวิตกกังวล เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา เช่น การเดินไปเดินมาอย่างกระวนกระวายใจ การสูบบุหรี่ติด ๆ กัน การนั่งใช้ความคิด ในฝูงชนนั้น Milling จะปรากฏในลักษณะที่ว่าจะเกิดอะไรต่อไป อาทิเช่น การต่อรองจะเป็นอย่างไร ฝ่ายตรงข้ามจะยอมไหม ถ้าไม่ยอมจะเป็นอย่างไร เป็นต้น Milling สามารถแสดงออกให้สังเกตได้ใน 2 แบบ คือ การเคลื่อนไหวทางร่างกาย เช่น การเคาะขวดเป็นจังหวะ การชูมือเป็นระยะ เป็นต้น และการใช้คำพูด เริ่มจากการพูดค่อย ๆ 2-3 คน แล้วมีการวิพากษ์วิจารณ์ แล้วขยายผลเรื่อย ๆ จนแพร่กระจายทั้งฝูงชน และอาจจะใช้ประโยชน์จาก Mass communication ในการแพร่กระจายไป จนไม่สามารถควบคุมได้

2. Rumor หรือ ข่าวลือ เป็นรูปแบบของ Milling ที่ขยายผลยกระดับขึ้นโดยอาศัยกระบวนการสื่อสารโทรคมนาคมช่วยด้วย เริ่มจากการแสดงออกของพฤติกรรมโดยคำพูด ข่าวลือหมายถึง เรื่องราวต่าง ๆ ที่ไม่เป็นที่ยืนยันได้ในข้อเท็จจริง จากปากต่อปากไปเรื่อย ๆ ข่าวลือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งโดยเฉพาะในสังคมที่เจริญด้วยระบบข่าวสาร โทรคมนาคม ข่าวลือทำให้เกิดความตื่นเครียด ขาดสติ ขาดสำนึก ขาดเหตุผลไตร่ตรอง และแพร่กระจายเร็ว เช่น ข่าวการขึ้นราคาสินค้า ราคาน้ำมัน ข่าวผู้นำถูกจับตัวแล้ว เป็นต้น

การเกิดและลักษณะทั่วไปของพฤติกรรมฝูงชน

โดยทั่วไป พฤติกรรมร่วมไม่ได้หมายถึงพฤติกรรมของกลุ่ม แต่เป็นพฤติกรรมของสังคม ที่มักจะเกิดขึ้นเองด้วยความสมัครใจ ไม่มีใครบังคับ และมักจะคาดการณ์ไม่ได้ว่าผลจะเป็นอย่างไร ปกติมักจะหมายถึงพฤติกรรมของฝูงชน จลาจล การแตกตื่น ขบวนการทางสังคม และกลุ่มความคิดเห็น หรือ มหาชน

สุพัตรา สุภาพ (2540, น. 138) ได้กล่าวโดยสรุปว่า พฤติกรรมร่วม คือ พฤติกรรมของคนที่จำนวนมากที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ เป็นการแพร่กระจายของจิตที่อยู่ในสภาพที่ตื่นเต้น และถูกกระตุ้นยั่วจากผู้ที่เข้าร่วมด้วยและทำอะไรเขาอย่างกันโดยไม่รู้สึกรู้ส และมักทำอะไรเหมือน ๆ กัน โดยไม่มีการจัดระเบียบหรือวางแผนไว้ล่วงหน้ามาก่อน และพฤติกรรมเหล่านี้จะดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ ตราบเท่าที่มีผู้ดำเนินการกระตุ้นยั่วพอควร

พฤติกรรมฝูงชนอาจเกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะ คือ การเกิดขึ้นโดยปกติ ได้แก่ ฝูงชนยามสงบโดยทั่วไป เช่น ผู้ดู ผู้ฟัง เป็นพฤติกรรม ฝูงชนที่อยู่ภายใต้บรรทัดฐานของสังคม เช่น ฝูงชนในโรงภาพยนตร์ โรงละคร สถานที่จัดแสดงดนตรี เป็นต้น และการเกิดขึ้นโดยบังเอิญ โดยไม่มีใครคาดหวังไว้ล่วงหน้า ซึ่งจะมีลักษณะเกิดขึ้นแบบทันทีโดยไม่มีการวางแผน แต่บางกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจก็สามารถมองเห็นได้ล่วงหน้า หากวิเคราะห์เข้าใจทำนายล่วงหน้าและควบคุมได้

ลักษณะสำคัญของพฤติกรรมฝูงชนโดยทั่วไป ได้แก่

1. การดำรงอยู่ในระยะเวลาอันสั้น เพราะเกิดขึ้นแบบทันทีเพื่อตอบโต้ต่อสิ่งเร้า หรือ สิ่งกระตุ้นเมื่ออารมณ์ได้รับการตอบสนองเป็นที่พอใจก็จะสลายตัวไป
2. การไม่มีโครงสร้าง เพราะการรวมตัวของฝูงชนเกิดจากบุคคลที่มาจากที่ต่าง ๆ ที่ไม่รู้จักกันมาก่อน มีประสบการณ์ และอาชีพที่ต่างกัน

3. จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมฝูงชนไม่มีความแน่นอน อาจจะมีมาก อาจจะมีน้อย
 4. ไม่มีบรรทัดฐานทางสังคมยึดเหนี่ยว เพราะสมาชิกจะถูกอิทธิพลของฝูงชนเข้าครอบงำให้แสดงออกในรูปแบบเดียวกัน เพื่อมุ่งไปสู่วัตถุประสงค์ร่วมกัน และมีบรรทัดฐานของสังคมที่เกิดขึ้นภายหลัง
 5. หัวหน้าจะเกิดขึ้นภายหลัง โดยไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ใด ๆ ทั้งสิ้น และคนในฝูงชนก็ยอมรับและปฏิบัติตาม เช่น การสังเคื่อนขบวน การสังหยุดขบวน การสั่งให้ทำสิ่งต่าง ๆ
- อาจกล่าวได้ว่าฝูงชนและพฤติกรรมฝูงชน จะมีลักษณะเฉพาะ คือ
1. ไม่มีตัวตน ฝูงชนจะไม่มีตัวตน เพราะประกอบด้วยคนจำนวนมาก และส่วนใหญ่ไม่รู้จักรักกัน เกิดขึ้นชั่วคราว การแสดงออกจะเป็นไปในรูปของกลุ่ม ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของกลุ่มที่เกิดขึ้นภายหลังและอาจมีความขัดแย้งกับบรรทัดฐานของสังคม
 2. ไม่เจาะจงบุคคล เมื่อมีการแสดงออกทางฝูงชนจะมีลักษณะไม่สนใจตัวบุคคล รวมทั้งความรู้สึกส่วนบุคคลด้วย ไม่คำนึงว่าฝ่ายตรงข้ามจะเป็นใคร คนดีหรือคนเลว หรือยามปกติอาจจะเป็นเพื่อนฝูง คนรู้จักกัน แต่เมื่ออยู่ในฝูงชน การระบาดทางอารมณ์ก่อให้เกิดความรู้สึกตรงกันข้าม เช่น การจลาจล ความวุ่นวายจากการชุมนุม เป็นต้น
 3. อยู่ในสภาวะที่ชักจูงง่าย เนื่องจากมีลักษณะไร้โครงสร้างและมีการระบาดทางอารมณ์ ไม่มีการกำหนดตัวหัวหน้ามาก่อน รูปแบบพฤติกรรมไม่มีทิศทางชัดเจนเพราะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว
 4. มีการระบาดทางอารมณ์ ซึ่งได้กล่าวแล้วข้างต้น โดยการระบาดทางอารมณ์นั้นสามารถชักจูง โน้มน้าวจิตใจคนมากขึ้น

สาเหตุและประเภทของพฤติกรรมฝูงชน

การเกิดขึ้นของพฤติกรรมฝูงชนจะเป็นไปโดยทันทีทันใด เพราะฝูงชนจะประกอบด้วยความรู้สึกแรงด่วน มีการติดต่อทางอารมณ์และความนึกคิด มีผลทำให้สมาชิกมีสภาพจิตที่ตื่นเต้น มีความรู้สึกว่าจะต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว

1) สาเหตุของการเกิดฝูงชน

ส่วนมากทศนะหรือข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของฝูงชนที่แสดงออกมาจะมีลักษณะที่อยู่ในสถานการณ์ปกติแล้วอาจจะถูกเก็บกดไว้ โดยข้อกำหนดต่าง ๆ ของสังคมแต่ในสถานการณ์ที่เกิดความขัดแย้ง ทศนะ และพฤติกรรมที่ถูกเก็บกดไว้จะแสดงออกมาอย่างเต็มที่ สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของการเกิดฝูงชน ก็คือ ความขัดแย้ง (Conflict) ซึ่งอาจจะมีความขัดแย้งทางความคิด

ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งความขัดแย้งจะยังผลให้เกิดสภาวะที่เกิดการสลายตัวของกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานต่าง ๆ ซึ่งหน้าที่ของตำรวจในการควบคุมฝูงชนก็คือ การจัดการกับความขัดแย้งนั่นเอง

ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ในทุกขณะ มักจะเกิดในสังคมที่มีความสลับซับซ้อน และกำลังพัฒนาโดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา จะพบกับการชุมนุม การประท้วง อยู่บ่อยครั้ง หน้าที่ของตำรวจในการควบคุมฝูงชน ก็คือ การจัดการกับความขัดแย้งนั่นเอง โดยที่ความขัดแย้งมีสาเหตุหลายประการและหลายระดับอาจจะมาจากความต้องการที่แตกต่างกัน ความไม่สมหวัง ความกังวลบุคคลอื่น ๆ มีความรู้สึกคับคั่งต่าง ๆ หรืออาจมาจากสาเหตุทางเศรษฐกิจ เนื่องจากความต้องการของคนมีมากแตกต่างกัน แต่ทรัพยากรมีความสามารถสนองตอบไม่เท่าเทียมกัน กลุ่มใดมีอิทธิพลมากกว่าก็จะได้ทรัพยากรมากกว่า หรือความขัดแย้งเรื่องสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ ความขัดแย้งเรื่องสิทธิการครอบครองที่ดิน ความขัดแย้งความเชื่อเรื่องศาสนา หรืออาจจะเป็นการขัดแย้งทางการเมือง เช่น ความไม่เสมอภาค การไม่มีโอกาส ไม่มีสิทธิ หรือไม่ได้เข้าร่วมในการตัดสินใจในการใช้อำนาจของรัฐ ความขัดแย้งเรื่องการแข่งขันแย่งชิงอำนาจ การจัดสรรคุณค่าของรัฐ เป็นอาทิ จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งมีสาเหตุมาจากหลาย ๆ สาเหตุ ตั้งแต่รูปธรรมที่เห็นได้จนถึงนามธรรมที่ยากแก่ความเข้าใจ

2) ขั้นตอนของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งมิได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยวและทันทีทันใด แต่มีขั้นตอนตั้งแต่เริ่มแรกไป จนจบความจริงความขัดแย้งต่าง ๆ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ

2.1) ขั้นปองร้าย หมายถึง ความขัดแย้งที่มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องความรู้สึกปองร้าย ไม่พอใจอีกฝ่ายหนึ่ง โดยทั้ง 2 ฝ่าย ไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเลย เช่น เกิดความรู้สึกขัดแย้งหรือปองร้ายต่อดำรวจทั้ง ๆ ที่ไม่เคยสัมผัสตำรวจโดยตรงแต่อย่างใด

2.2) ขั้นไม่พอใจ เป็นความไม่พอใจที่ผู้เกี่ยวข้องมีต่ออีกฝ่ายหนึ่ง โดยที่ได้เริ่มมีความสัมพันธ์กันแล้ว เช่น การไปรับบริการแล้วเกิดความไม่พอใจต่อการให้บริการนั้น แต่ไม่แสดงความขัดแย้งออกมา

2.3) ขั้นขัดแย้งเปิดเผย คือ เริ่มแสดงความไม่พอใจ และแสดงออกในรูปต่าง ๆ เช่น แสดง กิริยา วาจา พฤติกรรมก้าวร้าว ใช้พลังกำลังรุนแรง ในการเข้าจัดการกับความขัดแย้งในที่สุด

3) ประเภทของฝูงชน

การแบ่งประเภทของฝูงชนนั้น นักวิชาการส่วนมากจะยอมรับการแบ่งตามสังคมวิทยา คือ การแบ่งฝูงชนเป็น 4 ประเภท ดังนี้

3.1) Causal Crowd หมายถึงฝูงชนที่มารวมกันโดยไม่มีจุดหมายใดเฉพาะ แต่มีเพียงความสนใจชั่วคราวชั่วครู่แล้วก็แยกย้ายกันไป เช่น เวลาเกิดอุบัติเหตุ

3.2) Conventional Crowd มีความหมายมากกว่าประเภทแรก เป็นฝูงชนที่มารวมกันโดยอยู่ภายใต้สัญลักษณ์นิยม (Symbol) คือ มีส่วนร่วมกันภายใต้กฎเกณฑ์บางอย่าง เช่น การชมการแสดง หรือกีฬา โดยต้องมารวมกันตามเวลาที่กำหนดและบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันต้องปฏิบัติตาม เช่น นั่งตามเลขที่ การเชียร์ หรือชมเชยต่าง ๆ

3.3) Acting Crowd เป็นฝูงชนที่มีลักษณะระบาดทางอารมณ์ มีการแสดงออกในลักษณะที่รุนแรง ก้าวร้าว มีการกระทำหรือพฤติกรรมในทางรุนแรงเชิงทำลาย เช่น การประท้วง การก่อการจลาจล

3.4) Expressive Crowd เป็นฝูงชนที่แสดงออกถึงอารมณ์ตื่นเต้น สนุกสนาน เช่น การปรบมือ การเต้นรำ ร้องเพลง อาจเรียกว่า Dancing Crowd

4) การปฏิบัติในการควบคุมฝูงชน

การควบคุมฝูงชนสามารถกระทำได้หลายวิธี ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ตัดสินใจดำเนินการและสถานการณ์ว่าจะใช้วิธีการใดจึงจะเหมาะสม ซึ่งวิธีการควบคุมฝูงชนที่หน่วยงานของรัฐส่วนใหญ่ใช้ในการควบคุมฝูงชน (ปราชญ์ นุชสำเนียง, 2533, น. 35) ดังนี้

4.1) การควบคุมโดยความต้องการทางอารมณ์ของสมาชิก โดยสมาชิกที่เข้าร่วมในฝูงชน ไม่เกิดอารมณ์ร่วมกับฝูงชน ทั้งนี้ เนื่องจากไม่เห็นด้วยกับวิธีการของการประท้วงหรือเรียกร้องของฝูงชน หรือมองเห็นว่าการกระทำของฝูงชนนั้นขัดกับผลประโยชน์ของตน หรือการกระทำของฝูงชนนั้นกระทำไปเพื่อตนเอง เช่น การรวมเป็นฝูงชนแล้วมีการพูดกระตุ้นให้เกิดความภักดีต่อกลุ่ม เรียกร้องความซื่อสัตย์ต่อกลุ่ม แต่ถ้าไม่มีอารมณ์ร่วมก็จะอยู่รอบนอกดูเหตุการณ์อยู่ห่าง ๆ ในฝูงชนก็จะมีแต่แกนกลางพยายามดึงคนเข้าไปสู่ข้างใน เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ต้องมียุทธวิธีเพื่อตัดโอกาสหรือทำตนเองให้เป็นอุปสรรคต่อการเกิดอารมณ์ร่วมของฝูงชน การควบคุมโดยจารีตของสมาชิก

4.2) ควบคุมโดยจารีตของสมาชิก ในพฤติกรรมฝูงชน อาจมีการเสนอแนะเรียกร้องชักจูงในการกระทำพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่งบางครั้งอาจขัดต่อจารีต ความเชื่อที่ผู้ร่วมฝูงชนนับถืออยู่ สมาชิกผู้ยึดมั่นก็จะไม่กระทำและจะนำตัวเองออกห่าง เช่น การรุมประชาภิเษก การด่าทอเจ้าหน้าที่ การขว้างปาสิ่งของ การนัดหยุดงานของรัฐวิสาหกิจใหญ่ ๆ

4.3) ผู้นำ หรือหัวหน้าของฝูงชน นำ หรือหัวหน้าของฝูงชน โดยลักษณะความเป็นผู้นำจะมีอิทธิพลโดยตรงอย่างมากต่อการเกิดพฤติกรรมฝูงชน ตัวผู้นำที่มีศีลธรรม เข้าใจสถานการณ์จะสามารถหยุดฝูงชนที่บ้าคลั่งได้ โดยการเตือนสติให้คิดถึงศาสนาหรือสิ่งที่ตนนับถือ เพราะในฝูงชน

บางครั้งสถานการณ์มีความสับสนวุ่นวาย ผู้ชนอยู่ในความคับแค้นใจ และเนื่องจากไม่มีโครงสร้าง ไม่มีผู้นำล่วงหน้า การมีผู้นำจึงมีความสำคัญ ลักษณะผู้นำจะเกิดจากบุคคลที่ออกคำสั่งคนแรก มีลักษณะดี มั่นคง ผู้ชนก็จะยอมรับทันที ลักษณะทั่วไปของผู้นำผู้ชน ได้แก่ การที่มีความสามารถ เข้ากับกลุ่มได้ดี มีบุคลิกดี พูดจามีเหตุผล, สามารถสร้างความตึงเครียด และความกดดันทางอารมณ์ให้แก่ผู้ชนได้, เป็นผู้มีความสามารถในการเสนอแนะแนวทางในยามคับขัน, เป็นผู้ตัดสินใจในขบวน ในกลุ่ม จึงมีความสำคัญมากต่อการที่จะขยาย หรือสลายผู้ชน

4.4) การควบคุมจากภายนอก ได้แก่ การควบคุมด้วยการพยายามดึงสิ่งยึดเหนี่ยว (Loss of cohesion) เช่น การดึงหัวหน้าออกไปก่อนจะรวมพลังกันแน่น พยายามแยกผู้ชนเป็นหน่วยย่อย ๆ เพื่อลดการระบอบทางอารมณ์ สร้างความตกใจ หวาดวิตก ในผู้ชนเพื่อจะได้แตกแยกและสลายตัว การควบคุมโดยการเข้าแทรกแซง (Intervention) เช่น การใช้กำลังตำรวจ ทหาร การแทรกแซงทางอารมณ์ไม่ให้เกิดอารมณ์ร่วม ด้วยการสร้างจุดสนใจหลายจุด จนจิตวิทย์จากกลุ่มหมดพลังลง และการควบคุมไม่ให้ผู้ชนมีวัตถุประสงค์เดียว โดยการสร้างความสนใจต่าง ๆ เช่น ข่าวลือ โฆษณาชวนเชื่อ เป็นต้น

การประท้วงโดยใช้ความรุนแรง

เป็นลักษณะของการรวมกลุ่มของคนจำนวนมากที่มารวมตัวกันเพื่อระบายอารมณ์และผ่านความตึงเครียดทางจิตโดยที่ยังควบคุมตนเองได้ การรวมกลุ่มอาจมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าหรือไม่ ก็ได้ และก่อความวุ่นวายให้เกิดขึ้นภายในบ้านเมืองโดยวิธีการรุนแรงต่าง ๆ มีผลกระทบต่อสังคม ระบบแรกที่มีผลกระทบก็คือ ระบบการปกครอง, การเมือง และเศรษฐกิจ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องออกมาปฏิบัติหน้าที่เพื่อเป็นกลไกให้กับรัฐบาล ในการดำเนินการควบคุมผู้ชนหรือกลุ่มผู้ชุมนุมที่ใช้ความรุนแรงดังกล่าวให้อยู่ในภาวะที่สงบ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่สำคัญในการเข้าควบคุมดูแลจะต้องเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวนและพลตำรวจที่จะต้องเผชิญหน้ากับกลุ่มผู้ชุมนุมหรือผู้ช நடลดจนสภาพสังคมทั่วไปของประชาชนใกล้เคียงที่ชุมนุมก็ย่อมจะมีผลกระทบจากการกระทำของกลุ่มผู้ชุมนุมที่ใช้ความรุนแรงนี้อย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงถึงขั้นมีการประท้วงโดยใช้ความรุนแรง (Mob) ขนาดใหญ่ มีการชุมนุมประท้วงและใช้ความรุนแรงมาก ๆ ระบบเศรษฐกิจของบ้านเมืองก็จะลดน้อยถอยลง ชาวต่างชาติที่มาลงทุนหรือ หุ่นต่าง ๆ ย่อมขาดความเชื่อมั่นหรือราคาหุ้นตกลงอย่างเห็นได้ชัด และยังสืบเนื่องต่อไปถึงระบบการเมืองการปกครองอีกด้วย สถานภาพของรัฐบาล หรือรัฐสภา ในขณะนั้นอาจจะเกิดการขาดเสถียรภาพขึ้นได้ และอาจทำให้มีการยุบสภาหรือคณะรัฐบาลลาออก และที่

แน่นอนที่สุดก็คือสภาพของสังคมเมืองทั่วไปในขณะนั้นย่อมทำให้ประชาชนตื่นตระหนก มีการทำลายทรัพย์สินหรือสถานที่ต่าง ๆ ทำให้มีความเสียหายเกิดขึ้น

สาเหตุที่ทำให้เกิดการประท้วงโดยใช้ความรุนแรง

สรุปได้ 2 อย่าง คือ (สุพิศาล ภักดีนฤนาถ, 2540, น. 14-16)

1) ความขัดแย้งของกลุ่มคน 2 กลุ่ม ที่มีความเห็นไม่ตรงกัน คนในสังคมเรามักจะแตกแยกความคิดออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ในการตกลงพิจารณาเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละเรื่อง และมักจะยึดเอาแนวคิดของตนเป็นใหญ่ย่อมจะถูกต้อง ซึ่งแต่ละฝ่ายก็ย่อมจะประกอบกำลังกันขึ้นเป็นกลุ่มพลังต่าง ๆ

2) การยั่วยุหรือการกระตุ้นให้กับบุคคล ในเหตุการณ์ที่เกิดจากการขัดแย้งก็ตามหรือมีบุคคลที่ต้องการจะให้เกิดการประท้วงโดยใช้ความรุนแรงนั้น การยั่วยุหรือการกระตุ้นให้กับบุคคลที่มาร่วมอยู่ในกลุ่มเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นตัวเร่งให้กับบุคคลที่มาร่วมและสามารถที่จะเพิ่มทวีความรุนแรงได้อย่างรวดเร็ว หากการยั่วยุหรือการกระตุ้นนั้นเกิดขึ้นอย่างสมเหตุสมผล

วิธีการแก้ไข

มีวิธีการแก้ไขการชุมนุมประท้วงโดยใช้ความรุนแรง ดังต่อไปนี้

1) กรณีที่เกิดจากสภาพปัญหา ผู้ที่เกี่ยวข้องได้สนใจถึงปัญหาอันเกิดขึ้นจากความขัดแย้งต่าง ๆ ของกลุ่มคน 2 ฝ่ายแล้ว หากเข้าไปแก้ปัญหายอย่างจริงจังจะเป็นการแก้ไขที่ถูกต้องที่สุด โดยเฉพาะรัฐบาลจะต้องให้ความสนใจอย่างมาก

2) หากมีการชุมนุมประท้วงและใช้ความรุนแรงดังกล่าว เกิดขึ้นแล้วเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะต้องเข้าควบคุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้นควรจะมีความคิดที่ดีและเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างดี และใช้การเจรจามากกว่าการใช้กำลังเข้าควบคุมจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะแก้ไขปัญหามิหรือสลายการชุมนุมได้

มูลเหตุที่อาจทำให้ฝูงชนก่อการจลาจลรุนแรงขึ้น

มีหลายประการที่เป็นมูลเหตุหรือสาเหตุที่อาจทำให้ฝูงชนก่อการจลาจลรุนแรงขึ้น ดังนี้

1) เจ้าหน้าที่ชั้นสูงไม่ได้เข้าแก้ไขเหตุการณ์

การที่ฝูงชนมารวมตัวกันเรียกร้องสิทธิอันพึงมีพึงได้ตามกฎหมายนั้น ถือเป็นเรื่องธรรมดาของประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย อย่างประเทศไทย ย่อมจะต้องเกิดขึ้นเป็น

เรื่องธรรมดา แต่ในบางครั้งมีผู้ปลุกระดมเอาความเท็จมาบอกกล่าวประชาชนตื่นตื่นตกใจกลัว และเครียดแค้นชิงชัง ซึ่งเจ้าหน้าที่ก็ทราบข้อเท็จจริง แต่ไม่เข้าดำเนินการแก้ไข ปล่อยให้มีการ ปลุกระดมกันจนประชาชนทั่วไปหลงเชื่อว่า ข้อความที่ปลุกระดมเป็นความจริง สาเหตุเพราะนอกจาก จะไม่มีเจ้าหน้าที่มาชี้แจงข้อเท็จจริงแล้ว ฝ่ายปลุกระดมเองก็ยังพยายามสร้างพยาน หลักฐานเท็จ เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อมากขึ้นด้วย

2) ความตั้งใจของผู้ที่จะก่อให้เกิดเหตุลุลาม

เกิดจากความตั้งใจของผู้ที่ต้องการที่จะให้เกิดเหตุการณ์นั้นลุลามรุนแรง เนื่องจากตนเองหรือพรรคพวกจะได้รับประโยชน์จากเหตุการณ์รุนแรงนั้น เช่น ทำให้หมดคู่ต่อสู้ทางการเมือง เพื่อแสดงอำนาจของตนเอง เพื่อให้ได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากประชาชนหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจรัฐ เป็นต้น ฉะนั้นผู้ที่เป็นตัวการในเรื่องนี้จะต้องกระทำทุกวิถีทาง รวมทั้งใช้ทรัพย์สิน ในการจ้างวานด้วย เพื่อให้เหตุการณ์ลุลามรุนแรงขึ้นตามที่ได้กล่าวแล้ว

3) ความคึกคะนอง

มูลเหตุที่เกิดจากความคึกคะนอง ส่วนใหญ่จะเป็นการกระทำของวัยรุ่น หรือผู้ที่เมาสุราจนขาดสติ ซึ่งบุคคลเหล่านั้น อาจต้องการแสดงออกเพื่อให้ฝูงชนยอมรับความกล้าหาญของเขาเท่านั้น อาจไม่ได้ตั้งใจจะทำให้เรื่องลุลามรุนแรงขึ้นอย่างจริงจัง หรือไม่ได้ทำเพราะมีอุดมการณ์แต่อย่างใด

4) การเอาแบบอย่างที่ไม่ถูกต้อง

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกนี้แม้จะเกิดในประเทศที่ห่างไกลจากเรามากก็ตามแต่ เนื่องจากระบบการสื่อสารมวลชนที่ทันสมัยทำให้เราสามารถรับทราบข่าวสารได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว ไม่ว่าเหตุจลาจลในประเทศรัสเซีย หรือประเทศสังคมนิยมอื่นในยุโรป หรือแม้แต่ ในเอเชีย เช่น ประเทศอินเดีย ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศเกาหลี เป็นต้น เราสามารถรับข่าวสารจากประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ โดยใช้เวลาไม่นานหลังเกิดเหตุ ทำให้ประชาชนมองเห็นภาพว่าในประเทศรัสเซียฝูงชนได้ออกมาต่อต้านการปฏิวัติได้สำเร็จ ประชาชนคนไทยรับทราบข่าวแล้วก็มี ความตื่นตัวในสิทธิเสรีภาพมากขึ้น แม้ในการรวมตัวของฝูงชนจะมีการปะทะกับเจ้าหน้าที่ได้รับบาดเจ็บ ล้มตาย ก็ยังได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาล และยังได้รับการยกย่อง เป็นวีรชนด้วย ทำให้ผู้ที่เรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ขาดการใช้ความคิดในเรื่องหลักประชาธิปไตย ที่ถูกต้อง บีบบังคับจะเอาตามที่กลุ่มของตนหรือพวกของตนเรียกร้องเพียงอย่างเดียวถ้าไม่ได้ ดังปรารภนั้นก็เฝ้าทำลายทรัพย์สิน โดยคิดแต่เพียงว่าเป็นสิทธิที่ตนสามารถเรียกร้อง ทำได้โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น หรือตัวบทกฎหมายเลย

5) การล่าช้าไม่ทันการณ์ของเจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่ในเรื่องของการป้องกันและปราบปรามจลาจลนั้นไม่ได้ทำงานด้านเดียว แต่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ทั้งเวรยามสายตรวจท้องที่ และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยสถานที่ต่าง ๆ เมื่อเกิดเหตุจึงรวมกำลังได้ช้า แม้เจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่ง ส่วนน้อยที่ทำหน้าที่เตรียมความพร้อมคอยระวังเหตุจะไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างอื่นก็ตาม แต่เมื่อมีการระดมกำลังก็จะต้องแต่งเครื่องแบบออกมาเข้าแถวรับอุปกรณ์ประจำกาย ซึ่งทำให้เสียเวลา ข้อเท็จจริงหมวกกันกระแทก หรือกระบองซึ่งอุปกรณ์เหล่านั้นผลิตได้ในประเทศไทย ราคาไม่สูงนักน่าจะจ่ายให้เป็นอุปกรณ์ประจำตัวได้ แม้จะจ่ายให้ปีละ 1 ชุด ก็น่าจะทำได้เหมือนกับการจ่ายเครื่องแบบประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งถ้ามีอุปกรณ์ประจำตัวแล้วเจ้าหน้าที่จะสามารถเดินทางไปที่เกิดเหตุได้เร็วขึ้น โดยไม่ต้องมาเสียเวลาเข้าแถวเบิกอุปกรณ์ทีละคน การเคลื่อนที่ไปยังที่เกิดเหตุได้รวดเร็วนั้น อาจสกัดกั้นไม่ให้ฝูงชนก่อเหตุร้ายแรงขึ้นได้ แต่ในด้านตรงข้ามถ้าปล่อยให้ฝูงชนปลุกระดมกันจนบ้าคลั่งแล้ว กำลังเจ้าหน้าที่ที่ไปถึงภายหลังก็ไม่สามารถจะยับยั้งเหตุภัยได้ มิหนำซ้ำกำลังเจ้าหน้าที่ไปถึงภายหลังนั้นอาจมองดูให้เห็นว่าเป็นลักษณะของการยั่วยุได้

6) การขาดความอดทนของเจ้าหน้าที่

ฝูงชนที่มารวมกันอยู่นั้น จะต้องมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง จะมีทั้งพวกเมาสุรา คนเกเร คึกคะนองยั่วเย้าเจ้าหน้าที่ แต่ที่ร้ายที่สุดคือพวกที่มีการกระทำในเรื่องของการปลุกระดมอยู่เป็นประจำ ซึ่งบุคคลพวกนี้จะมีความสามารถสูงมากในการพูดจา ใช้กิริยาท่าทางเสียดสีเยาะเย้ย ถากถาง ยั่วยุ ให้เจ้าหน้าที่เกิดอารมณ์โกรธแค้น กระทำต่อเขาอย่างรุนแรงซึ่งเป็นสาเหตุให้เขานำมาใช้ปลุกระดมให้เกิดความรุนแรงลุกลามได้ ปัญหาข้อนี้นับได้ว่าค่อนข้างเป็นปัญหาใหญ่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่หน่วยหลักในการป้องกันและปราบปรามจลาจลซึ่งจะต้องรับการฝึกให้มีความเข้มแข็งอดทนต่อการยั่วยุ เมื่อได้ฝึกไว้แล้วก็ไม่สามารถเก็บไว้ใช้งานได้เพราะต้องหมุนเวียนกำลังสับเปลี่ยนไปปฏิบัติหน้าที่สายตรวจเพื่อรับตำรวจใหม่มาประจำหน่วยป้องกันและปราบปรามจลาจล ซึ่งต้องเริ่มต้นฝึกกันใหม่ ทั้งนี้ผู้ที่ได้รับการฝึกมาเพียงไม่เกิน 1 ปี ยังขาดประสบการณ์ในการทำงาน ไม่เคยพบกับเหตุการณ์ถูกยั่วยุจริง ๆ แม้ออกปฏิบัติงาน ถ้าไม่มีผู้บังคับบัญชาคอยควบคุมใกล้ชิดให้กำลังใจก็อาจขาดความอดทนได้ตอบเขาได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเหตุการณ์จลาจล ซึ่งจำเป็นต้องระดมเจ้าหน้าที่จำนวนมากเข้ามาร่วมปฏิบัติ เจ้าหน้าที่เหล่านั้นอาจไม่เคยรับการฝึกการป้องกันและปราบปรามจลาจลมาก่อนอาจถูกยั่วยุจนเกิดอารมณ์วู่วาม ทำให้เกิดเหตุลุกลามรุนแรงได้

7) เกิดจากการเปลี่ยนคู่ต่อสู้

การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการป้องกัน และปราบปรามจลาจลต้องสำนึกอยู่ตลอดเวลาว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นธรรมทำตามกฎหมายเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย

และความยุติธรรมเท่านั้น แม้จะมีความรู้สึกส่วนตัวว่าฝ่ายนั้นน่าจะผิดหรือฝ่ายนั้นน่าจะถูกก็ต้อง ตัดความรู้สึกส่วนตัวออกไปไม่แสดงออกให้เห็นว่าเราเอนเอียงเข้ากับฝ่ายใด ตัวอย่างเช่น กลุ่มคนงานเรียกร้องค่าแรงเพิ่มจากนายจ้าง แม้กลุ่มคนงานจะแสดงออกถึงความก้าวร้าว หยุดงาน และจะเผาโรงงานก็ตาม เจ้าหน้าที่ก็จะแสดงออกว่าตนเองเป็นฝ่ายนายจ้างไม่ได้ แต่ในการขัดขวาง คนงานไม่ให้เผาโรงงานก็บอกให้ฝ่ายคนงานทราบว่า เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องปฏิบัติไปตามหน้าที่เท่านั้น การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ซึ่งแสดงตนว่าเป็นกลางไม่เข้ากับฝ่ายโน้นฝ่ายนี้ หรือไม่แสดงตนว่ามีความสนิทสนมกับฝ่ายใด ฝ่ายตรงข้ามกันทั้งสองฝ่ายก็ยังหวังจะฟังเจ้าหน้าที่เพื่อให้ตนเองได้รับความยุติธรรม และจะไม่ก่อเหตุรุนแรงขึ้นมา แต่ถ้าเจ้าหน้าที่แสดงตนว่าเอนเอียงเข้ากับ ฝ่ายใด แล้ว เท่ากับไปเปลี่ยนคู่ต่อสู้ เช่น แทนที่กลุ่มคนงานจะต่อสู้กับฝ่ายนายจ้างก็กลายเป็นกลุ่มคนงาน มาต่อสู้กับเจ้าหน้าที่เสียเอง กลุ่มคนงานจะมีความรู้สึกว่าเขาไม่ได้รับความยุติธรรมและ ไม่หวัง เจ้าหน้าที่เป็นที่พึ่งแล้ว คงจะต้องหวังพึ่งการกระทำของเขาเองโดยก่อความรุนแรงขึ้นมา

สรุปจากการศึกษาได้ว่า การรวมตัวของฝูงชน เกิดจากหลายสาเหตุ และมีการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของฝูงชนไปได้ในหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับสิ่งเร้า หรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมนั้น ๆ อีกทั้งการกระตุ้นจากความตั้งใจให้เกิดพฤติกรรมร่วมในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง จากการใช้ ประโยชน์ของสิ่งแวดล้อม บรรยากาศ ในรูปแบบของการจูงใจของผู้นำฝูงชน การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมอาจเป็นในลักษณะของความรุนแรง จลาจล จากปัญหาความขัดแย้งที่ไม่ได้รับการแก้ไข ควบคุมตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องเหมาะสม

ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมกับการควบคุมฝูงชน

การควบคุมฝูงชนตามหลักอาชญากรรมวิทยา ถือว่า เป็นการป้องกันอาชญากรรม ประการหนึ่ง และเป็นภารกิจที่มีลักษณะเฉพาะเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั่วไป ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานประการหนึ่งของการใช้ดุลพินิจ ในการควบคุมฝูงชนตามหลักวิชาการ

การรวมตัวของฝูงชนแม้จะรวมตัวด้วยความสงบก็อาจก่อให้เกิดความรำคาญต่อ ประชาชนโดยทั่วไป เนื่องจากในบางครั้งการรวมตัวของฝูงชนหรือการชุมนุมต่าง ๆ ของประชาชน อาจลุกลามจนกลายเป็นการเกิดการจลาจล อาจมีการทำลายทรัพย์สินของส่วนบุคคลและของ สาธารณะ หรืออาจมีการทำร้ายร่างกาย การต่อสู้ระหว่างตำรวจผู้ปฏิบัติงาน จนบางครั้งอาจมีผู้ เสียชีวิตในเหตุการณ์ที่ลุกลามนั้น การควบคุมฝูงชนตามหลักอาชญากรรมวิทยาเป็นการป้องกัน อาชญากรรมประการหนึ่ง นับเป็นการป้องกันอาชญากรรมต่อการเกิดเหตุและเป็นภารกิจที่มี

ลักษณะเฉพาะเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั่วไป ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม จึงเป็นปัจจัยพื้นฐานประการหนึ่งของการใช้ดุลพินิจ ในการควบคุมตามหลักวิชาการ โดยมีแนวคิดทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม ดังนี้

1. ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมโดยแนวบังคับใช้กฎหมาย เป็นทฤษฎีที่ถือว่างานป้องกันอาชญากรรม คืองานหลักของตำรวจและมีความสำคัญยิ่งกว่าการสอบสวน ยุทธวิธีหลักของตำรวจในการป้องกันอาชญากรรมตามทฤษฎีนี้ก็คือ การตรวจท้องที่หรือการลาดตระเวนท้องที่ ซึ่งได้รับการขนานนามว่า เป็นกระดุกสันหลังของงานตำรวจ ในการควบคุมฝูงชนตามแนวคิดนี้ซึ่งเน้นการปรากฏตัวของตำรวจอันจะส่งผลในการยับยั้งผู้ที่มีแนวโน้มในการก่ออาชญากรรม เพราะความเกรงกลัว โดยลดช่องโอกาสสำหรับผู้ที่ตั้งใจจะเกิดกฎหมาย ประสิทธิภาพของกำลังหลักที่จะรวมตัวในทันทีที่ได้รับคำสั่งจากศูนย์บัญชาการ เพื่อการปฏิบัติงานตามภารกิจเฉพาะหน้าและเร่งด่วน การจัดรูปขบวนในการควบคุมฝูงชน การกำหนดพื้นที่ในการปฏิบัติงาน ย่อมต้องอาศัยความเด็ดขาดรวดเร็ว เช่น การเข้าตรวจสอบควบคุมการพกพาสิ่งต่าง ๆ ที่อาจนำมาใช้เป็นอาวุธของผู้ชุมนุม เพื่อไม่ให้เกิดความรุนแรงหากมีการให้กำลังเข้าควบคุมสถานการณ์ เป็นต้น

2. ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม ตระหนักถึงความแตกต่างของทั้งอินทรีย์และสภาพแวดล้อมในการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อก่อให้เกิดพฤติกรรม การกล่อมเกล่าและปลูกฝังสำนึกไม่ละเมิดกฎหมายสำหรับบุคคลจัดเป็นแผนระยะยาว ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลายสถาบันทางสังคม เริ่มจากครอบครัว สถานศึกษา ศาสนา และการเมือง เป็นต้น และจำเป็นต้องใช้ระยะเวลายาวนานต่อเนื่องตลอดชั่วอายุของบุคคลแต่ละคน ส่วนการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม ถือเป็นแผนเร่งด่วนและต่อเนื่อง รวมทั้งเป็นการใช้เวลาสำหรับพัฒนาสมาชิกในสังคมให้มีสำนึกไม่ละเมิดกฎหมายตามแผนระยะยาวเป็นประการสำคัญ

สภาพแวดล้อม ในที่นี้หมายความว่ารวมถึง สภาพแวดล้อมรูปธรรม และสภาพแวดล้อมนามธรรม กล่าวคือ (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2546, น. 121)

1. สภาพแวดล้อมรูปธรรม คือ สภาพแวดล้อมที่มีรูปร่างตัวตนสัมผัสได้ และ ห้อมล้อมรอบบุคคลโดยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการลดช่องโอกาสของการประกอบอาชญากรรม วิเคราะห์มาตรการได้ออกเป็น 2 ระดับ คือ มาตรการระดับชุมชน เช่น การวางผังเมืองและชุมชน การติดตั้งไฟส่องสว่างตามท้องถนน การออกแบบอาคารและสาธารณสถาน เป็นต้น และมาตรการระดับบ้านเรือน เช่น ความมั่นคงแข็งแรงของประตูหน้าต่าง การใช้สัญญาณเตือนภัย การตั้งเวลาเปิด-ปิดอุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นต้น

2. สภาพแวดล้อมนามธรรม หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ไม่มีรูปร่างตัวตน แต่สามารถรับรู้ได้โดยบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการลดช่องโอกาส

ของการประกอบอาชญากรรม ได้แก่ ความสัมพันธ์อันดีของสมาชิกในชุมชน ความรับผิดชอบร่วมกันต่อชุมชน เป็นต้น

ตามทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (กรมตำรวจ, 2536, น. 5) ได้อธิบายความหมายเป็นแนวทางเดียวกันนี้ว่าเป็นทฤษฎีที่มุ่งพิจารณาสภาพแวดล้อม โดยการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อขัดขวางการละเมิดกฎหมาย ซึ่งสภาพแวดล้อมแบ่งเป็น 2 ทาง คือ

1. สภาพแวดล้อมทางด้านรูปธรรม ได้แก่ การวางแผนเมืองและชุมชน การติดตั้งไฟส่องสว่าง การออกแบบอาคาร การสละหมายเลขบนทรัพย์สิน ความมั่นคงของประตูหน้าต่าง การใช้สัญญาณเตือนภัย การใช้อุปกรณ์เปิดปิดเครื่องไฟฟ้าและอื่น ๆ
2. สภาพแวดล้อมทางนามธรรม ได้แก่ การใช้มาตรการเพื่อนบ้านเตือนภัย มาตรการสายตรวจประชาชน และมาตรการตรวจตามบ้านเรือน

แนวทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมสามารถนำมาใช้ในการควบคุมฝูงชนได้โดยการจัดสภาพแวดล้อมของที่พักอาศัยและจุดชุมนุมของผู้ที่ชุมนุมเรียกร้องให้ง่ายและสะดวกต่อการควบคุมฝูงชนมิให้ละเมิดกฎหมายหรือสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น รวมตลอดถึงการจัดหาวิธีสภาพแวดล้อมให้เป็นอุปสรรคต่อการรวมตัวของฝูงชนอย่างละมุนละม่อม ตัดช่องโอกาสในการรวมตัวในลักษณะที่มีแนวโน้มในการขยายความรุนแรงเพื่อให้มีสภาพแวดล้อมที่ทำให้เกิดความรู้สึกไม่อยากอยู่ร่วมในฝูงชน เป็นต้น

จากทฤษฎีที่อ้างถึง สรุปได้ถึงแนวทางใน 2 ลักษณะของการควบคุมฝูงชน กล่าวคือ ลักษณะของการบังคับใช้กฎหมาย หรือการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมอย่างเป็นทางการ เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องทราบถึงกฎหมายที่ให้อำนาจในการดำเนินการต่อบุคคล หรือกลุ่มคนที่กระทำการละเมิดต่อกฎหมาย หรือก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย และอีกลักษณะหนึ่งคือ การแก้ไข หรือควบคุมรายบุคคล ในลักษณะของการเพิ่มคุณธรรมในบุคคล หรือการชักจูงจิตใจให้สำนึกในการไม่ละเมิดต่อกฎหมาย ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งทางรูปธรรม หรือนามธรรม เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติงานในการควบคุมฝูงชนจึงต้องทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี เหล่านี้ เพื่อนำไปสู่การเลือกวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมตามสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งนี้หากการปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมฝูงชนอ่อนแอ ประกอบกับฝูงชนขาดการรับผิดชอบ ขาดความอดทน มีความโง่เขลา ย่อมจะก่อให้เกิดการประท้วงโดยใช้ความรุนแรงขึ้นได้

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องในการควบคุมฝูงชน

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

2. ประมวลกฎหมายอาญา

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 สรุปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมฝูงชน ดังนี้

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง

มาตรา 28 บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลย่อมสามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในหมวดนี้ได้โดยตรง หากการใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องใดมีกฎหมายบัญญัติรายละเอียดแห่งการใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้แล้ว ให้การใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องนั้นเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือจากรัฐ ในการใช้สิทธิตามความในหมวดนี้

มาตรา 29 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งต้องไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้น

กฎหมายตามวรรคหนึ่งให้ตราได้เท่าที่จำเป็นและต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปโดยไม่เจาะจงหรือมุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง และในกรณีที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพเฉพาะเพื่อการใด ให้ตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้บทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม

มาตรา 62 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะหรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา 63 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน หรือหมู่คณะอื่นที่ราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทบประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดิน และความต่อเนื่องในการจัดทำบริการสาธารณะ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งและวรรคสองจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันมิให้มีการผูกขาดตัดตอนในทางเศรษฐกิจ

มาตรา 64 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจกรรมในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้นตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ การจัดองค์การภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรคการเมืองต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งเห็นว่ามีมติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามีมติหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้มติดังกล่าวหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป

จากคำอธิบายดังกล่าว สรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หมวด 3 สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย ถือเป็นแม่แบบของสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศ ได้รับรองสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ให้สามารถกระทำได้ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม หากการชุมนุมเรียกร้อง หรือการเดินขบวน ได้แปรสภาพจากการชุมนุมโดย

สงบไปในลักษณะที่รุนแรงก้าวร้าว ซึ่งเป็นการกระทำที่กฎหมายไม่รับรอง ในการใช้กำลังเข้าควบคุมปราบปราม เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติยังจำต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพอื่น ๆ ดังบัญญัติไว้ในหมวดนี้ด้วย จึงถือเป็นความสำคัญที่เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องรู้ถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนในเรื่องดังกล่าว เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

การกระทำของบุคคลในการชุมนุมสามารถพิจารณาตามความเกี่ยวข้อง หรือในฐานะต่าง ๆ เมื่อมีการปลุกระดมโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนรวมตัวกันก่อการจลาจล โดยอาจมีการกระทำที่กฎหมายในขณะนั้นบัญญัติไว้เป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ โดยแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. ความผิดที่อาจเกิดกับผู้นำหรือหัวหน้าในการปลุกระดม

กรณีผู้นำ หรือหัวหน้าในการปลุกระดม กระทำการใด ๆ ที่มีวัตถุประสงค์ในการล้มล้างหรือเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ แบ่งแยกราชอาณาจักร ก่อการกบฏ ยุยงให้ทหารหรือตำรวจเสื่อมวินัย หรือยุยงให้ประชาชนละเมิดกฎหมายในลักษณะของบ่อนทำลายความสงบเรียบร้อยของสังคม ยุยง หรือจัดให้เกิดการร่วมกันหยุดงาน การร่วมกันปิดงาน งดจ้าง หรือการร่วมกันไม่ยอมค้าขายหรือติดต่อทางธุรกิจกับบุคคลใด ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายแผ่นดิน เพื่อบังคับรัฐบาล หรือเพื่อข่มขู่ประชาชน โดยอาจเป็นการกระทำที่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

มาตรา 113 เป็นเรื่องความผิดฐานกบฏ ซึ่งเอาผิดกับผู้ที่ใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย เพื่อล้มล้างรัฐธรรมนูญ ล้มล้างอำนาจอธิปไตยหรือให้ใช้อำนาจอธิปไตยไม่ได้ แบ่งแยกราชอาณาจักร หรือยึดอำนาจปกครองในส่วนหนึ่งส่วนใดของราชอาณาจักร

มาตรา 114 เป็นเรื่องความผิดของการสะสมกำลังพลหรืออาวุธเตรียมการสมคบกันเพื่อเป็นกบฏ

มาตรา 115 เป็นเรื่องความผิดของการยุยงทหารหรือตำรวจให้หนีราชการ หรือให้ละเลยไม่กระทำการตามหน้าที่ บ่อนทำลายให้วินัยทหารตำรวจเสื่อมลง

มาตรา 116 เป็นเรื่องความผิดของการพูดเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎหมายแผ่นดินหรือรัฐบาล เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชนถึงขนาดก่อความไม่สงบขึ้นในประเทศ หรือเพื่อให้ประชาชนกระทำความผิดกฎหมาย

มาตรา 117 เป็นเรื่องความผิดของการยุยงหรือจัดให้เกิดการร่วมกันหยุดงาน ร่วมกันปิดงานงดจ้าง หรือร่วมกันไม่ยอมค้าขาย หรือติดต่อทางธุรกิจกับบุคคลใด ๆ เพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายแผ่นดิน เพื่อบังคับรัฐบาลหรือเพื่อข่มขู่ประชาชน

มาตรา 215 เป็นเรื่องความผิดของการมั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไปก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง และความผิดของผู้เป็นหัวหน้าในการมั่วสุมด้วย

2. ความผิดที่อาจเกิดกับผู้เข้าร่วมชุมนุม

การชุมนุมนั้นอาจเกิดกรณีใช้ผิดการจราจร สถานที่ราชการ หรือทางสาธารณะ ก็อาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

มาตรา 117 วรรค 2 เป็นเรื่องความผิดของการเข้ามีส่วนหรือเข้าช่วยในการร่วมกันหยุดงาน ร่วมกันปิดงานดั่งข้าง

มาตรา 215 วรรค 1 เป็นเรื่องความผิดของการมั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไปก่อความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง และวรรค 2 เป็นความผิดในกรณีมีอาวุธด้วย

มาตรา 385 เป็นเรื่องความผิดของการกระทำการกีดขวางทางสาธารณะ จนเป็นอุปสรรคต่อความปลอดภัยหรือความสะดวกในการจราจรของประชาชนทั่วไป

3. ความผิดของผู้ชุมนุมที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน

ในการก่อการจลาจล กรณีที่ไม่สามารถควบคุมให้ฝูงชนชุมนุมกันโดยสงบ และมีการกระทำของฝูงชน ที่ก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน อาทิ การวางเพลิงเผาทรัพย์สินผู้อื่น หรืออาคารบ้านเรือน สาธารณสมบัติของแผ่นดินรวมถึงการทำให้เกิดระเบิดของทรัพย์สินดังกล่าว ผู้กระทำ ก็อาจมีความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

มาตรา 217 เป็นเรื่องความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์สินผู้อื่น

มาตรา 218 เป็นเรื่องความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์สินผู้อื่นซึ่งเป็นเหตุฉกรรจ์ ได้แก่ โรงเรือน เรือ แพที่คนอยู่อาศัย สาธารณสมบัติของแผ่นดิน เป็นต้น

มาตรา 221 เป็นเรื่องความผิดของการทำให้เกิดการระเบิดขึ้น จนน่าจะเป็นอันตรายแก่ผู้อื่น

มาตรา 222 เป็นเรื่องความผิดของการทำให้เกิดการระเบิดเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ทรัพย์สินตามมาตรา 217 และ 218

มาตรา 224 เป็นเรื่องความผิดของการวางเพลิงเผาทรัพย์สินผู้อื่นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย หรือได้รับอันตรายสาหัส

มาตรา 229 เป็นเรื่องความผิดของการทำให้ทางสาธารณะ ประตุน้ำ ทำนบ เขื่อน ซึ่งเป็นส่วนของทางสาธารณะ หรือที่ขึ้นลงของอากาศยานอยู่ในลักษณะที่น่าจะเป็นอันตรายต่อการจราจร

มาตรา 230 เป็นเรื่องความผิดของการเอาสิ่งของกีดขวางทางรถไฟ หรือรถราง ทำให้รางรถไฟหรือรถรางหลุด หลวมหรือเคลื่อนจากที่ หรือกระทำต่อเครื่องสัญญาณจนน่าจะเป็นอันตรายต่อการเดินรถไฟหรือรถราง

4. ความผิดของผู้ชุมนุมที่ได้กระทำต่อทรัพย์สินของผู้อื่น

การชุมนุมที่มีความรุนแรง ลุกกลามเป็นการจลาจล อาจเกิดการกระทำที่เป็นความผิด หากการกระทำนั้นทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย ผู้กระทำต้องมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

มาตรา 358 เป็นเรื่องความผิดของการทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยเสียหายโดยเจตนา

มาตรา 359 เป็นเรื่องความผิดของการทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยเสียหายโดยเจตนา แต่เป็นกรณีกระทำต่อทรัพย์สินเฉพาะซึ่งกำหนดตามไว้ตามกฎหมาย ได้แก่ เครื่องจักรกลที่ใช้ในการกสิกรรม พืชผลของกสิกร เป็นต้น

มาตรา 360 เป็นเรื่องความผิดของการทำให้ทรัพย์สินที่ใช้หรือไม่ไว้เพื่อสาธารณประโยชน์เสียหายโดยเจตนา

5. ความผิดของผู้ชุมนุมที่กระทำต่อชีวิตหรือร่างกายของผู้อื่น

การก่อการจลาจลถ้าเหตุการณ์ได้ลุกลามรุนแรงขึ้นถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อชีวิต หรือร่างกายของผู้อื่น ทั้งที่มีเจตนาโดยตรง หรือโดยอ้อม อาทิ ใช้อาวุธปืนยิงเข้าไปในกลุ่มคน โดยไม่ตั้งใจยิงไปที่ผู้ใดคนหนึ่ง หากไปถูกผู้อื่นเสียชีวิตอาจมีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา หรือ การที่มีเจตนาที่จะทำร้ายผู้อื่นแต่เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย หรือ ทำร้ายร่างกายให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ ก็อาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

มาตรา 288 เป็นเรื่องความผิดฐานฆ่าผู้อื่น

มาตรา 289 เป็นเรื่องความผิดฐานฆ่าผู้อื่น โดยมีเหตุกรรจ์ เช่น ฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ฆ่าผู้อื่นเพื่อเตรียมการ หรือเพื่อความสะดวกในการที่จะกระทำผิดอย่างอื่น เป็นต้น

มาตรา 290 เป็นเรื่องความผิดของการทำร้ายร่างกายของผู้อื่นจนถึงแก่ความตาย โดยที่ผู้กระทำไม่ได้มีเจตนาฆ่า (มีเพียงเจตนาทำร้ายเท่านั้น แต่ผลแห่งการกระทำถึงแก่ความตาย)

มาตรา 294 เป็นเรื่องความผิดของการเข้าร่วมในการซุลมุนต่อสู้ระหว่างบุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป และมีคนเสียชีวิตในการซุลมุนต่อสู้ นั้นไม่ว่าจะเป็นผู้เข้าร่วมซุลมุนต่อสู้หรือไม่ก็ตาม

มาตรา 295 เป็นเรื่องความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

มาตรา 296 เป็นเรื่องความผิดของการทำร้ายร่างกายผู้อื่น แต่เป็นกรณีเหตุกรรจ์ โดยมีลักษณะเช่นเดียวกับมาตรา 289 เช่น ทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ เป็นต้น

มาตรา 297 เป็นเรื่องความผิดของการทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกทำร้ายได้รับอันตรายสาหัส

มาตรา 298 เป็นเรื่องความผิดของการทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกทำร้ายได้รับอันตรายสาหัส แต่เป็นกรณีเหตุฉุกเฉิน โดยมีลักษณะเช่นเดียวกับมาตรา 289

มาตรา 299 เป็นเรื่องความผิดของการเข้าร่วมในการชุมนุมต่อสู้ระหว่างบุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป และมีคนได้รับอันตรายสาหัสในการชุมนุมต่อสู้นั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้เข้าร่วมชุมนุมต่อสู้หรือไม่ก็ตาม

6. ความผิดต่อเจ้าพนักงาน

ในกรณีที่เจ้าพนักงานเข้าดำเนินการกับผู้ที่ก่อจลาจล ถ้าผู้ก่อจลาจลไม่เชื่อฟังเจ้าพนักงานหรือต่อสู้ขัดขวาง หรือหากมีกรณีการดูหมิ่น ใช้กำลังทำร้ายร่างกายเจ้าพนักงาน หรือข่มขืนใจ บังคับให้เจ้าพนักงานกระทำการใดโดยมิชอบด้วยหน้าที่ หรือให้ละเว้นการปฏิบัติ เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

มาตรา 136 เป็นเรื่องความผิดของการดูหมิ่นเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะได้กระทำการตามหน้าที่

มาตรา 138 เป็นเรื่องความผิดของการต่อสู้หรือขัดขวางเจ้าพนักงานหรือผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานในการปฏิบัติตามหน้าที่

มาตรา 139 เป็นเรื่องความผิดของการข่มขืนใจเจ้าพนักงานให้กระทำการอันมิชอบด้วยหน้าที่ หรือให้ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ โดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย

มาตรา 140 เป็นเรื่องความผิดของการต่อสู้ขัดขวาง ตามมาตรา 138 หรือข่มขืนใจ ตามมาตรา 139 โดยมีหรือใช้อาวุธ หรือโดยร่วมกระทำผิดด้วยกันตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป

มาตรา 216 เป็นเรื่องความผิดของการที่เจ้าพนักงานสั่งผู้ที่มิว่าสมเพื่อก่อความวุ่นวายในบ้านเมืองให้เลิกไป แต่ไม่ยอมเลิก

กฎหมายอาญา เป็น กฎหมายหลัก และเป็นเครื่องมือสำคัญของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่นำมาบังคับใช้ในการควบคุมฝูงชน โดยเฉพาะการกระทำที่เป็นความผิดที่เกิดผลต่อส่วนรวม หรือเป็นความผิดร้ายแรง ที่เรียกว่าความผิดต่อแผ่นดิน ทั้งนี้ในการชุมนุมที่มีความรุนแรงจนเป็นการก่อการจลาจลนั้น อาจมีกฎหมายเกี่ยวข้องและกำหนดความผิดของผู้กระทำไว้ ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานในด้านนี้จำเป็นต้องรู้และนำไปบังคับใช้ เพื่อลดความรุนแรง หรือควบคุมไม่ให้สถานการณ์บานปลาย หรือลุกลามต่อไป อันจะเป็นการลดความสูญเสียในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน หากแต่ข้อสำคัญในการที่จะบังคับใช้กฎหมายนั้น คือต้องรู้ว่าการกระทำใดเป็นความผิด ซึ่งการกระทำที่จะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตราหนึ่งมาตราใดได้นั้น ผู้กระทำจะต้อง

มีเจตนากระทำความผิดเสียก่อน และอาจต้องมีเจตนาพิเศษ ต้องการให้บรรลุผลอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดเจตนาพิเศษไว้ในมาตรานั้น ๆ (กรมตำรวจ, 2536, น. 36)

โดยสรุป เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนจึงต้องรู้ว่าการกระทำใด ๆ เป็นความผิดตามกฎหมาย และเป็นความชอบธรรมตามกฎหมายที่ให้อำนาจต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในการบังคับใช้ จับกุมผู้กระทำความผิดดำเนินคดี ซึ่งจักเป็นเครื่องมือในการควบคุมสถานการณ์ให้อยู่ในความเรียบร้อย รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ตลอดจนดูแล รักษาชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน อันเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของตำรวจ ทั้งนี้หากเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่รู้ หรือไม่สามารณนำมาใช้ได้อย่างถูกต้องก็อาจเกิดความเสียหาย หรือไม่สามารณควบคุมสถานการณ์ ซึ่งอาจลุกลาม และสร้างความเสียหายต่อส่วนร่วมได้

สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ

นอกจากข้อบัญญัติของกฎหมายที่มีลักษณะอันสามารถนำมาใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ได้ เกิดขึ้นในเหตุการณ์ชุมนุม ดังกล่าว ซึ่งเป็นลักษณะของข้อบังคับ ข้อห้ามที่มีโทษกำหนด ที่สำคัญอีกส่วนหนึ่ง คือ สิ่งที่ผู้ชุมนุมสามารถกระทำได้ในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ตามสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน โดยจะกล่าวถึงในส่วนที่บัญญัติไว้ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 อันเป็นการกล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ

สิ่งที่สำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับการควบคุมฝูงชน คือ “เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ” (right of assembly) คือ สิทธิที่ประชาชนจะชุมนุมกันโดยสงบ และยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อรัฐบาล (Black’s Law Dictionary) หมายถึง สิทธิที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งมีศักดิ์สูงกว่าสิทธิตามกฎหมายธรรมดา ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการชุมนุม การรวมกลุ่มกันเพื่อสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยสงบ หรือเพื่อเรียกร้องแสดงความคิดเห็นต่อรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สุจริตในอันที่จะไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมืองในสังคม หรือไม่ขัดต่อหลักความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

เสรีภาพอื่นที่เป็นพื้นฐานของเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ

เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบเป็นเสรีภาพที่ประกอบด้วยเสรีภาพอื่น ๆ ประกอบกันเป็นพื้นฐาน คือ

1. เสรีภาพในการแสดงออก (freedom of expression) เป็นเสรีภาพที่ครอบคลุมถึงการแสดงออกของบุคคลทุกรูปแบบการชุมนุมโดยสงบจึงเป็นการแสดงออกของกลุ่มชนที่มาชุมนุมรวมกลุ่มกัน

2. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (freedom of opinion) เป็นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลว่ามีความคิดเห็นอย่างไร อาจจะเห็นด้วย สนับสนุนหรือคัดค้านในการชุมนุมสาธารณะ

3. เสรีภาพในการพูด (freedom of speech) การพูดของบุคคลในที่ต่าง ๆ หรือในที่ชุมนุมเพื่อแสดงความคิดเห็นของผู้พูด ถือเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบที่จะต้องมีการพูดโฆษณาในที่ชุมนุมสาธารณะ

4. เสรีภาพในการเดินทาง (freedom of movement) เป็นเสรีภาพอย่างหนึ่งที่จะเห็นได้ว่าการชุมนุมโดยสงบถ้ามีการเคลื่อนย้ายเดินทางก็จะเป็นอีกแบบหนึ่งของเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบคือ การเดินขบวน

5. เสรีภาพในการพิมพ์ (freedom of press) เป็นส่วนประกอบของเสรีภาพ ในการชุมนุมโดยสงบ เพราะจะมีการพิมพ์การเขียนป้ายโฆษณา ป้ายประท้วง เพื่อเรียกร้องเรื่องต่าง ๆ ในการชุมนุมโดยสงบ

6. เสรีภาพในการเลือกตั้ง (right to vote) การชุมนุมโดยสงบเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชน

จะเห็นได้ว่า เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ ไม่ใช่เป็นเสรีภาพที่มีลักษณะเฉพาะ หากแต่มีลักษณะที่เป็นการประกอบหรือรวมกันของเสรีภาพต่าง ๆ เป็นพื้นฐานให้เกิดขึ้น ในส่วนต่อไปจะกล่าวถึง ประเภทของเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ

การชุมนุมสาธารณะ (public meeting) เป็นการชุมนุมในที่สาธารณะเพื่อแสดงออกหรือแสดงความคิดเห็นเรียกร้องขอความเป็นธรรมต่อรัฐบาลของกลุ่มชนผู้ชุมนุมโดยสงบ ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งการชุมนุมสาธารณะได้แบ่งออกเป็นอีก 2 ประเภท คือ

1. การชุมนุมอยู่กับที่ (assembly) คือ การที่ประชาชนมาชุมนุมรวมกันเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง หรือเรียกร้องขอความเป็นธรรมจากรัฐโดยมาชุมนุมกันในที่สาธารณะในสวนสาธารณะ โดยเป็นการชุมนุมอยู่กับที่ไม่มีการเคลื่อนย้ายการชุมนุม

2. การเดินขบวน (demonstration) คือ การชุมนุมของประชาชนที่เดินไปตามท้องถนนเพื่อเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ต่อรัฐโดยมีการเคลื่อนย้ายการชุมนุมเดินขบวนไปยังสถานที่ต่าง ๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการชุมนุมสาธารณะมีการแบ่งประเภทออกเป็นการชุมนุมอยู่กับที่ กับการเดินขบวน ที่มีวัตถุประสงค์อันเดียวกัน คือ การชุมนุมในที่สาธารณะเพื่อเรียกร้องขอความเป็นธรรมหรือเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อรัฐบาล แต่มีลักษณะวิธีการที่แตกต่างกัน ซึ่งจะมีผลกระทบต่อหลักการรักษา

ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ซึ่งเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะต้องมีวิธีการขั้นตอนในการคุ้มครองดูแล การชุมนุมสาธารณะและการเดินขบวนที่ไม่เหมือนกัน

โดยสรุปแล้ว สิทธิและเสรีภาพของบุคคล สามารถใช้ได้เต็มที่เท่าที่ไม่ขัดต่อ กฎหมาย และไม่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ดังนั้น การใช้สิทธิในการชุมนุม โดยสงบ จึง เป็นเพียงส่วนหนึ่งในการใช้สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยในการศึกษาครั้งนี้จะมุ่งให้ความสำคัญแก่การชุมนุมสาธารณะใน 2 รูปแบบดังกล่าวมาข้าง ต้น คือ การชุมนุมอยู่กับที่ และการเดินขบวน ตามที่เป็นสาระสำคัญ ที่บัญญัติไว้

ยุทธวิธีการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุม

ฝูงชนและปราบปรามการจลาจลของไทย

เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมฝูงชน จำเป็นต้องรู้และเข้าใจถึงขั้นตอน การดำเนินการอย่างเป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ และคาดการณ์ถึงระดับความรุนแรง หรือสิ่งบ่งชี้ ถึงความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นจากฝูงชนที่มีการรวมตัวก่อความวุ่นวายได้ ซึ่งจะส่งผลให้สามารถเลือก ใช้ยุทธวิธีที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน ซึ่งการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุมฝูงชน และปราบปรามการจลาจลมีดังนี้ (กรมตำรวจ, 2536, น. 43-54)

1. การดำเนินการขั้นต้นในการควบคุมฝูงชนและปราบปรามการจลาจล

การจลาจลนั้นมักจะไม่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เฉียบพลัน แต่จะมีลำดับขั้นตอนของ การเกิดเหตุ ดังนี้

1.1 มีข้อขัดแย้งที่ยังไม่สามารถดำเนินการแก้ไขให้ลุล่วงเรียบร้อยไปได้ในทันที กลุ่มคนที่รู้สึกตัวว่าเสียเปรียบ ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรม หรือเห็นสิ่งที่ตนมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง อาจรวมตัวกันเป็นกลุ่มคนตั้งข้อเรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองต้องการ

1.2 การเรียกร้องของกลุ่มคนดังกล่าว อาจมีคนเห็นด้วยจำนวนมากซึ่งเหตุผลใน การเห็นด้วยอาจจะเป็นเพราะตนเองมีประโยชน์เกี่ยวข้องด้วย หรือได้รับการปลุกระดมจนมีความ เห็นคล้อยตามก็ได้ เมื่อคนที่เห็นด้วยจำนวนมากนั้นเข้ามารวมตัวกับกลุ่มคนที่เรียกร้องทำให้เพิ่ม จำนวนมากขึ้น เรียกคนจำนวนมากนี้ว่าฝูงชน

1.3 จัดให้มีเจ้าหน้าที่รับข่าว ทำหน้าที่ประมวลข่าวสารที่ได้รับมาเสนอผู้บังคับบัญชา โดยเฉพาะในข่าวเกี่ยวกับเหตุจลาจล เช่น ข่าวลือ ข่าวที่ได้มาจากการปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์ ข่าวจากสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เคเบิลทีวี โทรศัพท์ วิทยุสมัครเล่น เป็นต้น เมื่อมีข่าวซึ่งประมวลได้ความว่าน่าจะเกิดรวมตัวของฝูงชนก่อการจลาจลได้ เจ้าหน้าที่ต้อง

ดำเนินการสืบสวน จากข้อมูลที่ควรศึกษาโดยวัตถุประสงค์ในการสืบสวนนั้นกระทำเพื่อให้เกิดผล ดังนี้

- (1) เข้าดำเนินการช่วยแก้ปัญหาข้อขัดแย้งของฝูงชนให้สำเร็จลุล่วง เพื่อให้ฝูงชนคลายตัวเสียก่อนจะรวมตัวกันเป็นจำนวนมาก
- (2) เพื่อให้ฝูงชนที่รวมตัวกันรู้ตัวว่าการกระทำของเขานั้นอยู่ในสายตาเจ้าหน้าที่ตลอดเวลา เพื่อที่ฝูงชนนั้นจะได้ไม่ลงมือกระทำผิดกฎหมาย
- (3) ถ้าไม่สามารถช่วยดำเนินการตามข้อ 1 ได้ก็จะเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจากการสืบสวน ใช้วางแผนเพื่อปราบปรามจลาจลต่อไป

2. ชนิดของฝูงชน

จะต้องสืบสวนให้ทราบว่าการชุมนุมของฝูงชนนั้นเป็นชนกลุ่มใด เช่น ถ้าเป็นชนชั้นผู้ใช้แรงงานคาดว่าจะมีความรุนแรง การเจรจาด้วยเหตุผลอาจไม่ได้รับการยอมรับจากฝูงชน ฝูงชนนั้นมักจะให้ความเชื่อถือในตัวผู้นำของเขาสูง ดังนั้นแนวทางการสลายฝูงชนน่าจะทำได้โดยหาข้อตกลงให้หัวหน้าของเขายอมรับ แต่ถ้าฝูงชนที่ก่อความวุ่นวายเป็นปัญญาชนในกลุ่มของเขาเอง อาจกระทำการไม่รุนแรงแต่กลุ่มของคนพวกนี้มักจะสามารถสูงในการใช้ศิลปะการพูดจูงใจให้คนอื่นคล้อยตาม เห็นด้วย และสามารถรวมตัวกันจำนวนมาก ซึ่งอาจเป็นเหตุจลาจลใหญ่โตได้ การสลายฝูงชนนั้นอาจทำได้โดยใช้เจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถในการพูด ซึ่งจะต้องมีข้อมูลเหตุผลมาหักล้างทำลายความน่าเชื่อถือของผู้ปลุกระดมหรือใช้กำลังเจ้าหน้าที่ประจำสัมผัสกันไม่ให้ฝูงชนมารวมตัวกัน ณ ที่ปลุกระดม

3. จำนวนของฝูงชนที่จะเข้าร่วมก่อความวุ่นวาย

ในขณะที่ทำการสืบสวนนี้ยังไม่มีฝูงชนมารวมตัวกันจริง ๆ ฉะนั้นการศึกษาในข้อนี้จึงเป็นการประมาณจาก ข้อมูลอื่น ๆ เช่น สาเหตุที่ประชาชนทั่วไปเกี่ยวข้องด้วยหรือไม่ ถ้าสาเหตุนั้นมีคนจำนวนน้อยได้รับผลกระทบหรือเกี่ยวข้องอยู่ก็น่าเชื่อว่าจะมีคนมารวมตัวกันจำนวนไม่มากนัก แต่ทั้งนี้ก็ต้องดูที่ผู้ที่เกี่ยวข้องอาจมีสมัครพรรคพวกมากหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมีความต้องการจะเอาชนะอย่างจริงจังประกอบทั้งตนเองมีอิทธิพลทางการเงินสูง ซึ่งอาจใช้จ้างวานได้ก็อาจมีฝูงชนมาร่วมด้วยจำนวนมากก็ได้ ซึ่งในการแก้ปัญหาจำนวนของฝูงชนนั้น ถ้าปรากฏว่าสาเหตุที่ฝูงชนไม่ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งเขาไม่สามารถแก้ไขโดยวิธีอื่นได้ก็น่าเชื่อว่าฝูงชนคงจะมารวมตัวกันมาก โดยเจ้าหน้าที่ไม่สามารถยับยั้งห้ามปรามได้ แต่ก็อาจร้องขอหรือแทรกตัวเข้าไปเป็นผู้นำกลุ่มย่อยคอยชักนำไม่ให้กระทำผิดกฎหมายได้

4. หัวหน้า

การสืบสวนหาตัวหัวหน้านั้นเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความระมัดระวังพอสมควร เพราะหัวหน้าบางคนนั้นอาจปรากฏตัวอย่างเปิดเผยแสดงให้รู้ทั่วกันว่าเป็นหัวหน้า แต่บางครั้งตัวหัวหน้านั้นอาจเป็นนายทุนชักใยอยู่เบื้องหลัง ส่วนผู้ที่ออกมาปรากฏตัวแสดงตนว่าเป็นหัวหน้าอาจเป็นหุ่นเชิดที่ถูกเชิดอยู่ก็ได้ ตัวหัวหน้านั้นมีความสำคัญมาก เพราะบางครั้งเมื่อตัดตัวหัวหน้าออกไปจะทำให้ฝูงชนขาดการส่งกำลังบำรุงอาจเลิกการชุมนุมกันก็ได้ และบางครั้งตัวหัวหน้าอาจเป็นผู้ที่ประชาชนให้ความเชื่อถือมาก ถ้าหัวหน้านี้นี้แสดงตนว่าเป็นผู้นำประชาชนที่ให้ความเชื่อถือก็จะมารวมตัวกันจำนวนมาก วิธีปฏิบัติในการสลายฝูงชนเมื่อรู้ตัวหัวหน้าแล้ว เจ้าหน้าที่อาจจับกุมเมื่อหัวหน้ากระทำผิดกฎหมายเพื่อตัดโอกาสไม่ให้ดำเนินการปลุกระดมย่อย หรือส่งเจ้าหน้าที่ติดตามความเคลื่อนไหวของฝูงชนที่จะก่อความวุ่นวาย เพราะหัวหน้าจะเป็นผู้วางแผนชักชวนเกลี้ยกล่อมฝูงชน การติดตามความเคลื่อนไหวโดยเปิดเผยของเจ้าหน้าที่จะทำให้หัวหน้าหวาดเกรงกลัวถูกจับกุม ไม่กล้ากระทำอะไรมากนัก อาจต้องเลิกแผนการปลุกระดมก็ได้

5. ความประพฤติของฝูงชนที่ก่อความวุ่นวาย

ในการรวมตัวของฝูงชนนั้น บางครั้งฝูงชนอาจต้องการเพียงแต่จะเรียกร้องให้แก้ไขสิ่งที่เขากำลังได้รับความเดือดร้อนอยู่เท่านั้นไม่ได้ประสงค์ที่จะก่อความวุ่นวาย ซึ่งกรณีนี้ฝูงชนก็จะรวมตัวกันโดยสงบการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ก็เพียงแต่รักษาความสงบเรียบร้อยเท่านั้น หากแต่บางครั้งผู้นำของฝูงชนมีความประสงค์ให้เกิดความวุ่นวาย เพื่อประโยชน์อย่างอื่นจึงอาจปลุกระดมยุยงให้ฝูงชนเกิดอารมณ์โกรธแค้นบ้าคลั่งก็ได้ หรือแม้แต่บางครั้งอาจไม่มีความประสงค์ถึงขั้น จะก่อเหตุวุ่นวายแต่เพียงเพื่อต้องการให้ฝูงชนรวมตัวกันอยู่ต่อไป ก็อาจเลี้ยงสุรา หรือของมีเงินเมา ซึ่งเมื่อฝูงชนมีอาการเมึนเมาจะไม่สามารถควบคุมสติยั้งคิดก็จะก่อเหตุรุนแรงขึ้นได้ ฉะนั้นการสืบสวนในเรื่องนี้เมื่อทราบว่ามีแนวโน้มว่าฝูงชนจะก่อเหตุรุนแรงจะต้องเตรียมกำลังเครื่องมือ และยุทธวิธีที่จะรับมือกับฝูงชนที่ก่อเหตุ

6. ความรู้สึกของประชาชนทั่วไปที่มีต่อฝูงชนที่ก่อความไม่สงบ

การสืบสวนในเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต้องคาดการณ์จากเหตุผลที่น่าจะเป็นไปได้ แต่อาจใช้วิธีสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มคนหลายอาชีพ หรือจากสื่อมวลชนที่ออกข่าวว่าเห็นด้วยหรือไม่กับการรวมตัวของฝูงชนเพราะส่วนใหญ่ประชาชนทั่วไปให้ความเชื่อถือกับการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เคเบิลทีวี หรือโทรทัศน์ข่าวต่างประเทศผ่านดาวเทียม และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับการคาดการณ์ความรู้สึกของประชาชนก็คือสาเหตุ เพราะถ้าสาเหตุเป็นเรื่องของผลประโยชน์คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือเป็นเรื่องอยู่ในวงจำกัดพวกใดพวกหนึ่งก็ตาม ประชาชนทั่วไปมักไม่ให้ความสนใจ และมักจะมองว่าการรวมตัวของฝูงชนเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง

และไม่เห็นด้วยแต่ในทางตรงข้ามถ้าเรื่องนั้นเป็นสาเหตุที่กระทบกระเทือนต่อคนส่วนใหญ่ หรือเห็นว่าเป็นเรื่องของการข่มเหงรังแกผู้ที่ด้อยกว่าแล้ว ประชาชนก็จะมองว่าเป็นเรื่องสมควรที่มีการรวมตัวของฝูงชนและอาจเข้าร่วมสนับสนุนด้วย ความรู้สึกของประชาชนทั่วไปว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับฝูงชนนี้มีความสำคัญมาก เพราะถ้าประชาชนทั่วไปเห็นด้วยกับฝูงชน แต่เจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการปราบปรามฝูงชนอย่างเฉียบขาดก็อาจทำให้ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมกับฝูงชนต่อต้านเจ้าหน้าที่

7. สถานที่ที่จะมีการก่อความวุ่นวาย

การศึกษาสถานที่ที่แบ่งสถานที่ที่จะต้องศึกษาออกเป็น 3 สถานที่คือ

7.1 สถานที่รวมตัวจะต้องศึกษาและจัดทำแผนที่สถานที่นี้ แบ่งสถานที่ที่จะต้องรวมตัวซึ่งอาจปิดกั้นเส้นทางไม่ให้ฝูงชนมารวมตัวกัน หรืออาจจัดให้มีการกระทำหรือแสดง อย่างอื่น ห่างจากที่รวมตัวกันเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจฝูงชน

7.2 สถานที่ที่เป็นเส้นทางฝูงชน เมื่อฝูงชนรวมตัวกันแล้วอาจเดินทางไปยังเป้าหมาย การเดินทางไปนั้นเส้นทางที่จะผ่านต้องศึกษาว่าเป็นเส้นทางอันตราย เป็นที่ตั้งของสถานบริการน้ำมัน ร้านจำหน่ายสุรา ร้านจำหน่ายอาวุธปืน มีด วัตถุระเบิด หรือไม่ ซึ่งอาจจำเป็นต้องปิดกั้นเส้นทางอันตรายให้ฝูงชนอ้อมไปยังเป้าหมายโดยไม่ให้ผ่านเส้นทางอันตรายดังกล่าว

7.3 สถานที่เป้าหมาย คือจุดมุ่งหมายที่ฝูงชนจะเดินทางไปหาต้องศึกษามีจุดอ่อนในการเข้าหรือโจมตีที่ใดบ้าง ที่ใดเป็นที่เก็บเชื้อเพลิงหรือทรัพย์สินที่มีค่าซึ่งจะต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลอย่างเข้มแข็ง ในกรณีจำเป็นอาจต้องเคลื่อนย้ายวัตถุอันตราย หรือทรัพย์สินที่มีค่าออกจากสถานที่เป้าหมาย

ซึ่งในการปฏิบัติ ตามยุทธวิธีในการควบคุมฝูงชนนั้น สามารถที่จะจำแนกขั้นตอนการปฏิบัติออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเตรียมการ (ก่อนเกิดเหตุ) ซึ่งจะต้องเตรียมการในเรื่องดังต่อไปนี้

1.1 ดำเนินการด้านการข่าวด้วยการวางแผน และขยายข่ายงานข่าว ประสานกับหน่วยงานข่าวต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

1.2 จัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติ รวมทั้งจัดหาสิ่งอุปกรณ์ การฝึกอบรมและซักซ้อมการปฏิบัติ

1.3 เตรียมกำลังทั้งหน่วยปฏิบัติและสนับสนุน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ และอุปกรณ์อาวุธยุทธโธปกรณ์ ยานพาหนะ เครื่องมือสื่อสาร และให้มีการซักซ้อมการปฏิบัติ

1.4 เตรียมการเคลื่อนย้ายหน่วยเข้าปฏิบัติตามภารกิจ และเตรียมแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการเคลื่อนย้าย

1.5 ด้านส่งกำลังบำรุง

1.6 สถานที่สำหรับการควบคุม สอบสวน ประท้วงเลี้ยง ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

1.7 ดำเนินการด้านชุมชนสัมพันธ์และมวลชนสัมพันธ์ทุกรูปแบบให้เป็นรูปธรรม เตรียมการด้านการประชาสัมพันธ์ และการปฏิบัติการทางจิตวิทยาต่อประชาชนอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องโดยอาศัยสื่อทุกประเภท

1.8 จัดทำแผนปฏิบัติเฉพาะกรณี ป้องกันสถานที่สำคัญและการรักษาบุคคลสำคัญในเขตรับผิดชอบ

1.9 เตรียมการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า (ศปก.สน) ในพื้นที่เกิดเหตุ เพื่อควบคุมสั่งการ รวมทั้งกำหนดตัวผู้รับผิดชอบในการควบคุม อำนาจการ และสั่งการในแต่ละพื้นที่ แต่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน

2. ขั้นการป้องกัน (ขณะเกิดเหตุ) ปฏิบัติดังนี้

2.1 ให้องค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่ ส่งกำลังเข้าระงับเหตุและรักษากฎหมาย จัดระเบียบ บริเวณที่เกิดเหตุและใกล้เคียงให้แยกออกจากพื้นที่ทั่วไป กันประชาชนออกจากพื้นที่เพื่อความปลอดภัย และสะดวกต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

2.2 ดำเนินการรักษาความปลอดภัยสถานที่และบุคคลสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายที่อยู่ใกล้สถานที่เกิดเหตุ

2.3 ใช้ศูนย์ปฏิบัติการซึ่งจัดตั้งอยู่แล้วในแต่ละระดับเป็นผู้รับผิดชอบ รวมทั้งจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า (ศปก.สน) ในพื้นที่เกิดเหตุขึ้นควบคุมโดยใกล้ชิด ในกรณีจำเป็นและแต่งตั้งผู้บัญชาการเหตุการณ์ขึ้นรับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ เพื่อให้เกิดเอกภาพในการปฏิบัติจนเสร็จสิ้นภารกิจ

2.4 ดำเนินการเร่งหาข่าว ติดตามพฤติกรรมบุคคล กลุ่มบุคคล บันทึกภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ

2.5 ดำเนินการประชาสัมพันธ์และปฏิบัติการด้านจิตวิทยาต่อประชาชน และผู้ก่อความไม่สงบ ให้ทราบข้อเท็จจริงของสถานการณ์

2.6 พิจารณาใช้มวลชนของฝ่ายเรา สนับสนุนการข่าวและปฏิบัติในการป้องกันการก่อความไม่สงบทุกรูปแบบ

3. ขั้นการปราบปราม ปฏิบัติดังนี้

3.1 เมื่อมีการเจรจาต่อรองหรือปฏิบัติอื่นใดไม่ได้ผล สถานการณ์กลับทวีความรุนแรงขึ้นจนถึงจะเป็นอันตรายต่อชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของประชาชนและของทางราชการ ให้ศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้าที่ได้รับผิดชอบสั่งการใช้กำลังเข้าแก้ไขสถานการณ์ตามวิธีการและรายงานให้ศูนย์ปฏิบัติการกรมตำรวจ (ศปก.ตร) ทราบทันที ในส่วนเฉพาะการชุมนุมประท้วงให้คณะกรรมการอนุกรรมการ บุคคล หรือคณะบุคคลที่ได้รับมอบหมายแต่ละกรณี ประสานกับผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้รับผิดชอบ เพื่อสั่งการใช้กำลังเพื่อยับยั้ง ควบคุมป้องกันความเสียหาย ตามอำนาจหน้าที่ตามนัยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 222/2540 ลงวันที่ 10 กรกฎาคม 2540

3.2 เมื่อดำเนินการตามข้อ 3.1 ไม่เป็นผลให้ศูนย์ปฏิบัติการที่จัดตั้งรับผิดชอบรายงานต่อศูนย์ปฏิบัติการกรมตำรวจ (ศปก.ตร) เพื่อเสนอให้รัฐบาลพิจารณาสถานการณ์ฉุกเฉินเฉพาะพื้นที่ เพื่อให้อำนาจในการปราบปรามแก่เจ้าหน้าที่

3.3 เมื่อรัฐบาลประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเฉพาะพื้นที่แล้ว หากยังไม่ดีขึ้น และจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศเป็นส่วนรวม ให้ศูนย์ปฏิบัติการกรมตำรวจเสนอรัฐบาลเพื่อประกาศกฎอัยการศึกเพื่อปราบปรามขึ้นเด็ดขาดต่อไป

4. ขั้นการฟื้นฟู (หลังเกิดเหตุ) เมื่อสถานการณ์สู่สภาวะปกติ ดำเนินการ ดังนี้

4.1 สอบสวนดำเนินการต่อผู้กระทำความผิด

4.2 สนับสนุนส่วนราชการที่มีหน้าที่ฟื้นฟู บูรณะทรัพย์สินของทางราชการ เมื่อได้รับการร้องขอ

4.3 ประสานและสนับสนุนหน่วยที่เกี่ยวข้อง เพื่อบรรเทาสาธารณภัยและช่วยเหลือผู้บาดเจ็บตามสมควร

วิธีใช้รูปขบวนในลักษณะต่าง ๆ

รูปขบวนในการปราบจลาจล ตามแบบต่าง ๆ ส่วนมากจะสามารถต่อต้านการปะทะได้ทางด้านหน้าของรูปขบวนเท่านั้น ยกเว้นบางรูปขบวน เช่น รูปขบวนดาววาว สามารถต่อต้านการปะทะได้ทุกทิศทาง ส่วนรูปขบวนอื่น ๆ มีคุณลักษณะในการต่อต้านต่าง ๆ กัน ดังนี้

1. รูปขบวนแถวตอน

เป็นรูปขบวนที่ใช้การแสดงกำลังให้เห็นถึงความพร้อมเพรียง เพื่อเคลื่อนที่จากจุดที่รวมพลไปยังจุดที่จะเข้าปะทะ และเป็นรูปขบวนเพื่อการตั้งต้นที่จะจัดรูปขบวนอื่น ๆ ต่อไปเท่านั้น ไม่สามารถจะใช้ในการผลักดันหรือต่อต้านกับฝูงชนได้ และส่วนมากจะใช้เป็นหมู่หนุนตอนนอกหรือหนุนตอนใน เพื่อเตรียมการในการเสริมเพื่อช่วยเหลือหมู่ที่อยู่ข้างหน้าต่อไป

2. รูปขบวนหน้ากระดาน

เป็นรูปขบวนหรือแถวที่ใช้เพื่อสกัดกั้นหรือผลักดันฝูงชน เพื่อป้องกันมิให้ล่วงล้ำแนวที่กั้น หรือเพื่อขับไล่ฝูงชนให้ถอยออกไปตามแนวข้างหน้าของแถวหรือรูปขบวนเป็นแนวตรง

3. รูปขบวนลิ้ม

เป็นรูปขบวนหรือแถวที่ใช้เพื่อขับไล่ฝูงชนให้เคลื่อนที่ไปทางด้านหน้าของรูปขบวน และในขณะเดียวกันก็จะแยกฝูงชนออกเป็น 3 กลุ่ม เมื่อถนนที่อยู่ข้างหน้าเป็น 4 แยกหรือที่ว่าง และจะแยกเป็น 2 กลุ่ม เมื่อถนนข้างหน้าเป็น 3 แยก

4. รูปขบวนขั้นบันได

เป็นรูปขบวนที่ใช้เพื่อขับไล่ประชาชน ที่จับกลุ่มอยู่ตามแนวกำแพงหรือหน้าตึก ที่ทำการให้ฝูงชนถอยออกไปจากแนวที่จับกลุ่มกันอยู่ออกไปทางซ้ายหรือทางขวาตามรูปขบวนที่ตั้ง ถ้าตั้งรูปขบวนขั้นบันไดซ้ายฝูงชนก็จะเคลื่อนที่ออกไปทางซ้าย

5. รูปขบวนดาวว่าว

เป็นรูปขบวนที่ใช้เพื่อปิดล้อมผู้ที่อยู่ในรูปขบวน ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลสำคัญ ที่ถูกล้อมอยู่ในฝูงชน หรือเพื่อบุกเข้าไปจับกุมบุคคลบางคนแล้วคุ้มกันออกมาจากฝูงชน รูปขบวนนี้ มีแนวด้านทานรอบด้านและสามารถจะเคลื่อนที่ได้ทุกทิศทาง

โดยสรุป ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุมฝูงชน ไม่สามารถปฏิบัติได้โดยลำพังเป็นรายบุคคล ลักษณะของการปฏิบัติอยู่ในรูปแบบของทีม ยุทธวิธีจึงเป็นสิ่งสำคัญที่นำมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้มีการดำเนินการอย่างมีระบบ เป็นแบบแผนเดียวกัน เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องมีความรู้ในวิธีการ ขั้นตอน รายละเอียดของยุทธวิธี ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติอย่างถูกต้อง และนำมาใช้แก้ปัญหาในการปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริง โดยในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งในประเด็นของความรู้เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเมื่อได้รับคำสั่งหรือมอบหมายภารกิจ อีกทั้งการวิเคราะห์ได้ถึงเหตุการณ์ในขณะนั้น และสามารถเลือกยุทธวิธีที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน

ยุทธวิธีการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุม

ฝูงชนและปราบปรามการจลาจลของอังกฤษ

ตำรวจนครบาลของอังกฤษมียุทธวิธีดำเนินการควบคุมฝูงชนและปราบปรามจลาจลทั้งหมด 7 ยุทธวิธี ดังนี้

1. การจัดแถววงล้อมเสริมกำลัง เพื่อเป็นการสนับสนุนป้องกันหรือจู่โจม การปฏิบัติวิธีนี้เป็นการนำเจ้าหน้าที่ตำรวจสองคนหรือมากกว่านั้นหรือใช้แบบจับเข้มขัดคู่เป็นแถว ซึ่งจะทำให้การป้องกันมีความแข็งแกร่งขึ้น

2. การจัดแถวเคลื่อนที่อิสระพร้อมเกราะกำบัง เจ้าหน้าที่ตำรวจพร้อมอุปกรณ์เกราะกำบัง เมื่อได้รับคำสั่งตั้งแถวตามแนวนอนจะกระจายกำลังรุกคืบออกไปให้เป็นรูปแบบเดียวกัน โดยเว้นช่องว่างระหว่างบุคคลพอเหมาะสมเพื่อคล่องตัวต่อการดำเนินการ ใช้เกราะกำบังในการป้องกันตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เมื่อได้รับคำสั่งให้เคลื่อนที่ไปข้างหน้าเป็นจังหวะ หรือเป็นช่วงความเร็วในการเคลื่อนที่เป็นไปตามคำสั่งของหัวหน้าผู้ควบคุม ยุทธวิธีนี้ใช้เพื่อบุกจู่โจมเข้าทำการจับกุมบุคคล

3. กรณีทางแยกถนน-จัดแถวเรียงสามแถวแบบกล่อ่ง วิธีนี้ใช้การจัดแถววงล้อมด้านหน้ากันช่องทางแยกของถนนและเพิ่มแถวทั้งด้านซ้ายและด้านขวา เมื่อมีการเคลื่อนที่ไปตรงจุดสี่แยกเพื่อปกคลุมถนนทั้งหมด 3 ด้าน ไม่ให้มีการเคลื่อนไหวในทุก ๆ ด้าน

4. การตั้งวงล้อมโล่กำบังแบบหน่วยผสม เพื่อให้หน่วยกำลังสนับสนุนสามารถที่จะสลายเหตุจลาจลและทำการจับกุม โดยพิจารณาว่าอาจจะเสริมอุปกรณ์บางอย่างแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อผสมผสานกับโล่กำบัง อาจใช้โล่กำบังที่เป็นแบบยาวตั้งวงล้อมคู่กับแบบโล่กำบังชนิดสั้นเป็นแนวเส้นตรงเคลื่อนที่เร็ว เพื่อกระโดดข้ามแนวและตั้งวงล้อมเพื่อเคลื่อนที่ไปสู่เป้าหมาย แนวเคลื่อนที่สามารถเคลื่อนที่ไปข้างหน้าได้อย่างดีและแนววงล้อมสามารถควบคุมสถานการณ์ได้

5. การจัดกำลังพลจากหน่วยรถยนต์ ส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับผู้ควบคุม โดยการจัดกำลังจากหน่วยรถยนต์เพื่อให้สามารถปฏิบัติการได้ตามที่ต้องการได้อย่างรวดเร็วโดยทันทีตามกลวิธีหรือเพื่อแก้ไขสถานการณ์โดยเร็ว วิธีการเช่นนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบของยานพาหนะที่ใช้และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วย

6. การจู่โจมบุคคลอันตรายภายในห้อง วิธีนี้เป็นกลวิธีปฏิบัติซึ่งจะใช้เป็นหนทางท้ายสุดเพื่อใช้กำลังบังคับบุคคลซึ่งเป็นบุคคลอันตราย โดยจะใช้กำลังเมื่อจำเป็นต้องใช้จริง ๆ

7. กลวิธีปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่ดี แบ่งได้ 8 รูปแบบ คือ

7.1 รูปแบบชุดหน่วยเจ้าหน้าที่สนับสนุน

7.2 การเข้าจุดโจมตีและควบคุมในสถานที่เปิดกว้างขนาดใหญ่ (บริเวณที่โล่ง, โรงเลี้ยงอาหาร, โรงยิม ฯลฯ)

7.3 ทีมจุดโจมตีจับกุมเคลื่อนที่เร็ว

7.4 พื้นที่โล่งกว้างมีกำแพงเพียงด้านเดียว

7.5 พื้นที่ไม่มีทางออก

7.6 การเข้าจุดโจมตีพื้นที่ที่เป็นห้องนอน

7.7 พื้นที่บันไดทางขึ้น-ลง

7.8 การทำลายเครื่องกีดขวาง

นโยบายตำรวจกับการควบคุมฝูงชนและบทบาท

หน้าที่ของตำรวจในการควบคุมฝูงชน

ปัจจุบันอำนาจหน้าที่ของตำรวจนั้นเมื่ออยู่กว้างขวาง โดยไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้แน่นอนชัดเจนว่ามีขอบเขตมากน้อยประการใด เพราะนอกจากอำนาจหน้าที่หลักคือ รับผิดชอบด้านการป้องกันปราบปรามผู้กระทำความผิดแล้ว ก็ยังรับผิดชอบด้านการช่วยเหลือให้บริการแก่ราษฎรในรูปแบบต่าง ๆ แต่กล่าวโดยสรุปก็คือ ในประเทศไทยตำรวจรับผิดชอบ “การบังคับใช้กฎหมายและการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง” เป็นงานหลัก เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตำรวจ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ ดังนี้

Molmgren กล่าวว่า “หน้าที่หลักของตำรวจก็คือ การป้องกันเหตุร้ายมิให้เกิดขึ้น”

Lenard ได้อธิบายถึงหน้าที่ตำรวจ จะต้องประกอบด้วย

1. การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
2. การตรวจรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคม
3. การป้องกันอาชญากรรมและควบคุมแหล่งเสื่อมโทรม
4. การควบคุมการจราจร
5. การปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผนของตำรวจ

ประเสริฐ เมฆมณี (2533) กล่าวว่า กิจการตำรวจเป็นกิจการที่มีภารกิจในการรับผิดชอบต่อความสงบเรียบร้อยภายในประเทศด้วยการก่อให้เกิดความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งก็คือการป้องกันอาชญากรรมนั่นเอง กล่าวคือตำรวจมีภารกิจหลักในการป้องกันอาชญากรรมในรูปลักษณะต่าง ๆ ด้วยการตัดช่องโอกาส ควบคุม หรือขจัดปัจจัยต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดการกระทำผิด หรือความไม่สงบสุขเรียบร้อยเกิดขึ้น การรักษากฎหมายการบริการประชาชน

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2533) ลักษณะความคาดหวังในหน้าที่ของตำรวจมีลักษณะเกี่ยวกับประชาชน ตลอดจนสิทธิเสรีภาพของประชาชนตลอดเวลา และเป็นด้านแรกของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งประกอบไปด้วยตำรวจ อัยการ ศาลและราชทัณฑ์ ประชาชนมักคาดหวังว่าตำรวจต้องมีความรู้ มีความสามารถมีความเก่งกล้าในทุก ๆ ด้าน มีความสามารถในทุก ๆ ทาง

นอกจากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว กรมตำรวจ (แผนกรมตำรวจแม่บทฉบับที่ 3 พ.ศ. 2530-2534, 2540) ได้กำหนดลักษณะหน้าที่ตำรวจไว้คล้ายคลึงกัน โดยทั่วไป ได้กำหนดหน้าที่ของตำรวจไทยไว้ดังนี้ (ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เล่มที่ 1 ภาคที่ 1)

1. รักษาความสงบเรียบร้อยทั้งภายในและภายนอกเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน
2. รักษากฎหมายที่เกี่ยวข้องแต่การกระทำผิดในทางอาญา
3. บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน
4. ดูแลรักษาผลประโยชน์ของสาธารณะ

จากคำอธิบายดังกล่าว ได้อธิบายบทบาทหน้าที่ตำรวจสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกันงานในด้านการควบคุมฝูงชนก็เป็นหน้าที่ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย คุ่มครองชีวิต และ ทรัพย์สินของประชาชน ตลอดจนการดูแลรักษาผลประโยชน์สาธารณะ โดยอยู่ในฐานะที่ต้องแบกรับความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อตำรวจ ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดประสิทธิผลตามดังกล่าว นั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ตำรวจจะต้องมีความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างถ่องแท้

การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ หรือการบริหารงานตำรวจนั้น เริ่มต้นจากนโยบายของรัฐบาล และนโยบายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังนั้น นโยบายจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนด ทิศทางการดำเนินการ เป็นเครื่องมือในการบริหาร นโยบายมีหลายระดับ โดยในการควบคุมฝูงชน เป็นนโยบายในลักษณะเฉพาะหน้า การทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้การปฏิบัติภารกิจเฉพาะหน้าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ (จาตุรนต์ บุษปะเทศ, 2542, น. 24) นโยบายด้านการควบคุมฝูงชน จัดเป็นนโยบายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ โดยเฉพาะนโยบายการดำเนินการในการควบคุมฝูงชนจะเกิดผลกระทบโดยตรง ทั้งด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชน การเมือง และอาจลุกลามเป็นความขัดแย้งในชาติได้ นโยบายด้านการควบคุมฝูงชนจึงควรเป็นนโยบายที่มีลักษณะพิเศษ มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติภารกิจ แต่ทั้งนี้บางครั้งการปฏิบัติงานของตำรวจ โดยเฉพาะด้านการควบคุมฝูงชน หากถามผู้บังคับบัญชาระดับสูงว่านโยบายหลักของตำรวจในการควบคุมฝูงชนคืออะไร ก็จะได้รับคำตอบแตกต่างกันไปบ้างว่า เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยบ้าง เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพบ้าง เพื่อบริการประชาชนบ้าง

กล่าวได้ว่า นโยบายเกี่ยวกับการควบคุมฝูงชนของตำรวจนั้นยังไม่มี ความชัดเจน มีลักษณะเป็นนโยบายสุญญากาศ ภารกิจจึงตกอยู่กับหน่วยปฏิบัติที่ต้องอาศัยประสบการณ์และ

ความสามารถส่วนตัวในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่สามารถที่จะใช้เป็นหลักประกันความเสียหาย ในอันที่จะเกิดแก่ชีวิต ทรัพย์สิน ทั้งส่วนบุคคลและสาธารณะ ทั้งต่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติและประชาชน รวมตลอดถึงภาพพจน์ขององค์กรต่อประชาชนทั่วไป อีกนัยหนึ่งนโยบายในการควบคุมฝูงชนของตำรวจขึ้นอยู่กับฝ่ายการเมืองที่เปลี่ยนไปในแต่ละสมัย มากกว่าจะสานต่อนโยบายอย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถใช้นโยบายเป็นหลักในการปฏิบัติงานได้ (จาตุรนต์ บุษประเกษ, 2542, น. 25)

กรมตำรวจ (2536) ได้กล่าวถึงลักษณะของตำรวจในการปฏิบัติตามนโยบาย กรมตำรวจ ที่กล่าวได้ว่าเป็นนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยกล่าวถึง James Q. Wilson (1975, p. 101) ซึ่งได้สรุปลักษณะหรือชนิด (Style) ของตำรวจที่แยกตามลักษณะการปฏิบัติตามนโยบายตำรวจ ได้แก่

- 1) ลักษณะการรักษาสถานการณ์
- 2) ลักษณะนิติกร
- 3) ลักษณะบริการ

ลักษณะในการควบคุมฝูงชนนั้นไม่สามารถจะเลือกลักษณะใดลักษณะหนึ่งข้างต้นโดยชัดเจนหากต้องเป็นการผสมผสานกันทั้ง 3 ลักษณะ เช่นในยามมีการชุมนุมโดยสงบเรียบร้อย หรือการรวมตัวของฝูงชนในการเชียร์กีฬา ดุดนตรี ชมมหรสพต่าง ๆ ก็ต้องใช้ลักษณะการรักษาการณ์ ฝ้าคุมผสมผสานกับลักษณะการบริการ แต่เมื่อพิจารณาโดยดุลยพินิจเชิงเหตุผล แล้วว่าเหตุการณ์อาจลุกลามได้ก็มีความจำเป็นต้องใช้ลักษณะนิติกรที่มีความเด็ดขาด รวดเร็ว เป็นต้น เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ทำหน้าที่ควบคุมฝูงชน จึงมีความจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับลักษณะของตำรวจในการควบคุมฝูงชน ดังนี้

1. ลักษณะรักษาการณ์

ลักษณะตำรวจในรูปแบบรักษาการณ์ คือ การปฏิบัติงานของตำรวจที่มีลักษณะเด่นอยู่ที่การเน้นการรักษาการณ์โดยทั่ว ๆ ไปในสังคม ให้มีความเรียบร้อยเป็นปกติสุข โดยมีแนวคิดหลักสำคัญ คือ ตำรวจต้องรักษาการณ์ได้ตลอดเวลาทุกสภาพแวดล้อม เสมือนการเฝ้ายามต้องดูแลสภาพทั่วไปให้ทุก ๆ สิ่งเป็นปกติอย่างที่เคยเป็น เมื่อมีเหตุอะไรชวนสงสัยก็ต้องดำเนินการโดยทันที ด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ของตำรวจตามที่รัฐกำหนดไว้ ให้รักษาการณ์ให้อยู่ในความปกติสุข เช่น กรณีได้รับรายงานว่าจะมีการชุมนุมโดยสงบ ตำรวจตรวจลักษณะนี้ต้องเตรียมการไปดูแลรักษาการณ์ สังเกต เมื่อทราบเหตุชวนสงสัยก็จะดำเนินการทันที เช่น หากมีหรือพบหลักฐานว่าการชุมนุมอาจจะก่อความไม่สงบได้ก็จับกุมทันที เช่น หากมีหรือพบหลักฐานว่า การชุมนุมนั้นสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ก็ปล่อยให้ชุมนุมกันต่อไป และเฝ้ารักษาการณ์ ระวังเหตุร้ายอยู่ตลอด

โดยจะเน้นที่ความเหมาะสมของสถานการณ์และสภาพแวดล้อมเป็นหลักมากกว่าการควบคุมตามกฎหมาย เช่น การชุมนุมอาจมีการสร้างห้องน้ำชั่วคราวโดยไม่ได้รับอนุญาตบนทางสาธารณะ ซึ่งอาจเกิดขวางพื้นผิวจราจร แต่เมื่อพิจารณาแล้วสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ก็จะปล่อยให้ก่อนไม่ทำการจับกุม นอกเสียจากเหตุการณ์จะมีแนวโน้มว่า จะก่อปัญหาต่อการรักษาการณ์ยามปกติได้ โดยตำรวจในลักษณะนี้ต้องพิจารณาถึงผลพฤติกรรมตามมาตรฐานค่านิยมของท้องถิ่นหรือสังคมนั้น ๆ มากกว่าการใช้ตัวบทกฎหมาย ฉะนั้น ความรู้ ทักษะ และค่านิยม จึงนับว่ามีอิทธิพลต่อการตรวจลักษณะนี้มาก

2. ลักษณะนิติกร

ลักษณะตำรวจแบบนิติกร มีลักษณะที่ถือเอาตัวบทกฎหมายเป็นหลักสำคัญของการปฏิบัติงาน โดยมีความคิดว่าถ้าปฏิบัติงานตามลักษณะรักษากฎหมายแล้วจะทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องใช้พิจารณาญาณมาก และต้องเข้าไปคลุกคลี เกี่ยวข้อง แฝงเร้น อยู่ในเหตุการณ์ซึ่งไม่จำเป็นนัก เพราะการมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ โดยเฉพาะในกรณีรักษาความสงบนั้น มีกรณีใดบ้างที่จัดว่าธรรมดา หรือรุนแรงและจะใช้มาตรการใดเข้าแก้ไขเหตุการณ์นั้น ๆ จึงมีแนวคิดว่า การปฏิบัติตามแนวทางรักษากฎหมายโดยเคร่งครัดแล้วจะมีความเสมอภาค ไม่มีความลำเอียง นอกจากนี้ การมีลักษณะตำรวจแบบรักษากฎหมายอาจดูเหมือนไม่มีผลงาน เช่น อาจไม่มีสถิติการจับกุม (เนื่องจากพิจารณาแล้วไม่รุนแรงก็ไม่จับ ทั้งที่ผิดกฎหมายดังกดตัวอย่างข้างต้น) ทำให้ไม่สามารถทราบได้แน่ชัดว่าตำรวจรักษาความสงบกี่ครั้ง และแต่ละครั้งผลเป็นอย่างไรจึงทำสถิติไม่ได้ จะดูเหมือนว่าไม่ได้ปฏิบัติงาน ในลักษณะตรงกันข้ามการที่มีลักษณะนิติกรหรือการใช้กฎหมาย หมายความว่าตำรวจจะต้องจับกุมทุกกรณีที่มีการกระทำความผิดและสามารถบันทึกเป็นสถิติได้อีกด้วย ทำให้สามารถทราบแนวโน้มสถิติและความรุนแรงของปัญหาได้ และทางด้านการเมืองยังสามารถเป็นเหตุให้ผู้บริหารงานตำรวจนั้น ๆ ได้รับการสนับสนุนต่าง ๆ จากรัฐมากขึ้น โดยเฉพาะทางด้านงบประมาณและอุปกรณ์รักษาความสงบต่าง ๆ

3. ลักษณะบริการ

ลักษณะตำรวจแบบบริการเป็นรูปแบบการบริหารตำรวจแนวใหม่ เริ่มในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา อาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะตำรวจที่ควบคู่มากับการพัฒนาระบบประชาธิปไตย จะมีลักษณะมุ่งเน้นการบริการประชาชนในด้านต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมและไม่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อผลแห่งความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตำรวจกับประชาชนเพื่อจะได้ข่าวสารเบาะแสต่าง ๆ จากประชาชนโดยมีอยู่ตลอดเวลาและทุกสถานที่ เช่น ศูนย์บริการข้อมูลด้านกฎหมาย ด้านการป้องกันอาชญากรรม ศูนย์ปรึกษาปัญหาทางกฎหมาย ศูนย์ที่รวมของหาย ศูนย์เด็กพลัดหลง เป็นต้น

สำหรับการควบคุมฝูงชนนั้น มีความจำเป็นมากที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในทุก ๆ ลักษณะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมเฉพาะ กล่าวคือเมื่อมีการรวมตัวของฝูงชนโดยสงบ และมีลักษณะสงบสุขสันนาก็ต้องใช้หลักบริการและรักษาการณ์ แต่เมื่อมีเหตุการณ์ที่อาจจะมีแนวโน้มลุกลามขยายออกไป ก็ต้องใช้ลักษณะนิติกรมาปฏิบัติด้วยความเด็ดขาด เพื่อควบคุมสถานการณ์และรักษาความสงบเรียบร้อย

แนวทางและนโยบายในการปฏิบัติต่อฝูงชนกรณีสถานการณ์การชุมนุมเรียกร้องที่เกินกว่าขอบเขตเสรีภาพที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและละเมิดกฎหมาย

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ใช้แนวทาง และนโยบายในการปฏิบัติต่อผู้ชุมนุมกรณีสถานการณ์การชุมนุมเรียกร้องเกินกว่าขอบเขตเสรีภาพที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ตามแผนรักษาความสงบ (กรกฎ/48) ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังนี้

1. เมื่อมีการชุมนุมมีแนวโน้มว่าจะมีการใช้ความรุนแรง หรือจะเกิดความวุ่นวาย ก่อการจลาจล และผิดกฎหมาย ให้ผู้บัญชาการเหตุการณ์รายงานให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ/ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทราบเป็นข้อมูลพร้อมทั้งขออนุมัติแผนการใช้กำลังเข้าสลายผู้ชุมนุม (ในส่วนภูมิภาคให้ดำเนินการประสานปรึกษาหารือกับผู้ว่าราชการจังหวัดตามแผนนี้ก่อน)

2. เมื่อได้รับการอนุมัติแผนการใช้กำลัง และผู้บัญชาการเหตุการณ์พิจารณาแล้วเห็นว่าหากไม่สลายกลุ่มผู้ชุมนุม จะก่อให้เกิดความเสียหายมากขึ้นกว่าไม่ดำเนินการสั่งให้ใช้กำลังสลายผู้ชุมนุม

3. กรณีการใช้กำลังขั้นสุดท้ายเข้าสลายผู้ชุมนุมโดยมีการใช้เครื่องมือควบคุมฝูงชนและอาวุธหรือหลังจากฝ่ายทหารซึ่งเข้าควบคุมสถานการณ์และสถานการณ์กลับเข้าสู่ภาวะปกติแล้ว ให้สถานีตำรวจท้องที่เข้าควบคุมพื้นที่ ตรวจสอบสถานที่ หาพยานหลักฐานต่าง ๆ เพิ่มเติมจนแน่ใจว่าไม่น่าเกิดเหตุการณ์ร้ายแรง หรือได้ตรวจสอบพื้นที่โดยละเอียดแล้วจึงยกเลิกการควบคุมพื้นที่ และให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่น ๆ เข้าดำเนินการต่อไป

4. ดำเนินการตามขั้นตอนการฟื้นฟูตามที่กำหนดไว้ในแผน

การปฏิบัติต่อผู้ชุมนุมที่ก่อความไม่สงบนั้นตำรวจจะต้องคำนึงถึงกรอบของกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย โดยหลักการปฏิบัติต่อผู้ก่อความไม่สงบแล้วจะพบว่ามีหลักใหญ่ ๆ 2 ประการ คือ การใช้ความนุ่มนวลประนีประนอม กับ การใช้ความแข็งกร้าวโดยการใช้กำลัง ซึ่งในทางปฏิบัติมักจะใช้ความนุ่มนวลประนีประนอมมีการเปิดให้มีการจัดตัวแทนเข้าเจรจาต่อรองกับผู้มีอำนาจแก้ไขปัญหา เพื่อให้กลุ่มผู้ชุมนุมเห็นว่ามีความจริงใจในการแก้ไขปัญหา

และจะให้การเข้าดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย ไม่ให้เกิดการละเมิดกฎหมายและสร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนมากจนเกินขอบเขต

การควบคุมฝูงชนนับเป็นการป้องกันอาชญากรรมประเภทหนึ่งดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และเป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งของตำรวจโดยเฉพาะในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ การแสดงออกโดยการชุมนุมเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องปกติ เป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องบริการและดูแลให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย ไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพบุคคลอื่น ๆ การควบคุมฝูงชนจะกระทำได้ดีมีประสิทธิภาพเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องมีความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ (ปราโมทย์ นุชสำเนียง, 2533)

1. บทบาท และหน้าที่ของตำรวจที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่า มีขอบเขตและหน้าที่อย่างไรและการควบคุมฝูงชนนั้นอยู่งานส่วนใด
2. ทฤษฎีและแนวคิดในการป้องกันอาชญากรรม ตลอดจนยุทธวิธีในแต่ละกลุ่ม แนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้
3. การบริหารงานของตำรวจ เพื่อจะได้ทราบว่ามีโครงสร้างลักษณะการบริหาร อย่างไร การบริหารและการควบคุมฝูงชนจะเป็นไปในแนวทางใด
4. นโยบายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อที่จะพิจารณาว่าสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และรัฐบาลมีนโยบายต่อกลุ่มฝูงชนที่กำลังทำการเรียกร้องอยู่นั้นอย่างไรเพื่อจะได้ดำเนินการอย่างถูกต้อง
5. ลักษณะของตำรวจในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อปรับใช้ในแต่ละสถานการณ์ของการควบคุมฝูงชน
6. การใช้วิจารณ์ญาณของตำรวจว่ามีปัจจัยอย่างไร มีกี่ประเภท และจะใช้วิจารณ์ญาณแบบใดในสถานการณ์ใดในการควบคุมฝูงชน
7. ความรู้เกี่ยวกับฝูงชน ว่ามีสาเหตุของการรวมตัวอย่างไร ปัจจัยใดที่สำคัญก่อให้เกิดการระบอบอารมณ์ จนก่อให้เกิดลักษณะพฤติกรรมฝูงชนขึ้น ฝูงชนเกิดขึ้นด้วยเหตุใด ความขัดแย้งเป็นอย่างไร มีกี่ชนิด กี่ประเภท ฝูงชนมีกี่ประเภท แต่ละประเภทมีมูลเหตุของการเข้าร่วมฝูงชนอย่างไร

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมฝูงชนข้างต้นแล้วจะพบว่า การควบคุมฝูงชนจะกระทำได้อย่างไร ในทางปฏิบัติต้องมีการอาศัยความพยายาม ความอดทนและความรู้ด้านต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้อย่างมาก แต่กระนั้นก็ยังพบว่าในหลาย ๆ สังคมสามารถควบคุมได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งพบว่ามี การบาดเจ็บ ทำร้ายร่างกาย หรือถึงแก่ชีวิตและสูญเสียทรัพย์สินจำนวนมาก และ

ในบางขณะบางสังคมยังก่อให้เกิดบาดแผลทางจิตใจในสังคมอีกด้วย สาเหตุสำคัญสืบเนื่องมาจากธรรมชาติเฉพาะของฝูงชนที่เกิดขึ้นโดยทันทีทันใด มีลักษณะก้าวร้าวรุนแรงเชิงทำลายมีความเครียดและมีการระบอบทางอารมณ์จนสามารถมีอิทธิพลทำให้ขาดเหตุผล ไม่คำนึงถึงบรรทัดฐาน กฎหมาย กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมในยามปกติ ดังนั้น ในบางประเทศจึงมีการห้ามไม่ให้มีการชุมนุมเกินกว่า 2-3 คนขึ้นไป ในยามประเทศต้องการความสงบ หรือบางประเทศสามารถชุมนุมได้ แต่ห้ามผู้ชุมนุมทำลายทรัพย์สินของรัฐและของผู้อื่น รวมทั้งห้ามรुकล้ำเข้ามาในเส้นทางเดินรถด้วย

มานะ ศรีวิชัย (2546, น. 38) ได้สรุปแนวคิดในการปฏิบัติการควบคุมฝูงชน ไว้ว่า วิธีการในการควบคุมฝูงชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีหลักการในการดำเนินการเช่นเดียวกับทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมและนโยบายของตำรวจ โดยสามารถนำทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม มาวิเคราะห์วิธีการต่าง ๆ ของการควบคุมฝูงชนได้ กล่าวคือ การควบคุมโดยมุ่งที่ความต้องการทางอารมณ์ของสมาชิก การควบคุมโดยจารีตของสมาชิก และการควบคุมภายนอกโดยพยายามยืดเหนี่ยว และไม่ให้อารมณ์มีวัตถุประสงค์เดียวกันเป็นวิธีการดำเนินการตามแนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ ซึ่งมีหลักการสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ทั้งในด้านเมือง และชุมชน ให้ง่ายต่อการควบคุม และทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อขัดขวางการละเมิดกฎหมาย ส่วนการควบคุมโดยมุ่งที่ผู้นำหรือหัวหน้าของฝูงชน และการควบคุมโดยการเข้าแทรกแซง เป็นการดำเนินการตามแนวทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม โดยเน้นบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งมุ่งในการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นหลัก

ถึงแม้ว่าในการดำเนินการควบคุมฝูงชนจะมีการกำหนดยุทธวิธี และการดำเนินการเบื้องต้น อีกทั้งมีการกำหนดการวางแผนในการควบคุมฝูงชนอย่างเป็นขั้นตอน และมีการรัดกุม ก็ตาม หากแต่สิ่งสำคัญในการดำเนินการควบคุมฝูงชนได้อย่างมีประสิทธิภาพก็คือ การที่สามารถนำเอาวิธีการต่าง ๆ มาปรับใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม (มานะ ศรีวิชัย, 2546, น. 49)

โดยสรุป นโยบายตำรวจในด้านการควบคุมฝูงชน จัดเป็นนโยบายสาธารณะในแง่ของการตัดสินใจของรัฐที่จะกระทำในการรักษาความสงบเรียบร้อย มีส่วนเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ และมีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน กำหนดถึงบทบาทที่ควรจะเป็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีการพิจารณา กฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ประกอบในการตัดสินใจ ดังนั้น นโยบายด้านการควบคุมฝูงชนจึงควรมีลักษณะพิเศษที่สามารถยืดหยุ่นในการปฏิบัติ เพื่อความคล่องตัวในการบริหารงาน

การปฏิบัติงานด้านการควบคุมฝูงชนของตำรวจ

กองบังคับการตำรวจนครบาล 6

เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจท้องที่เกิดเหตุ ได้รับแจ้งเหตุชุมนุมเรียกร้องให้ดำเนินการ
ดังนี้

การปฏิบัติในกรณีชุมนุมเรียกร้องโดยสงบ

1. เมื่อได้รับแจ้งเหตุให้เจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่เกิดเหตุที่ได้รับแจ้งรีบเดินทางไปยังสถานที่ชุมนุมโดยเร็ว หาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการชุมนุมเรียกร้องแล้วแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นทราบโดยเร็ว
2. ให้ผู้บังคับบัญชาที่ได้รับแจ้งเหตุเดินทางไปสถานที่ชุมนุมโดยเร็ว โดยให้ผู้กำกับการสถานีตำรวจท้องที่เกิดเหตุ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์
3. ผู้บัญชาการเหตุการณ์สั่งการให้กำลังตำรวจสถานีตำรวจท้องที่เกิดเหตุปิดล้อมที่เกิดเหตุตามยุทธวิธี เพื่อควบคุมการชุมนุมประท้วงให้อยู่ในขอบเขตที่กำหนด
4. เมื่อมีการใช้กำลังในระดับกองบังคับการ ให้ประสานงาน แจ้งเตือนหน่วยข้างเคียง และหน่วยร่วมปฏิบัติ เพื่อเตรียมกำลังร่วมปฏิบัติการกรณีเกินขีดความสามารถในการควบคุมสถานการณ์ชุมนุมประท้วงในระดับกองบังคับการ และแจ้งชุดผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและการสอบสวนมาปฏิบัติหน้าที่ ณ ศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า (ศปก.สน)
5. จัดกำลังเข้าปฏิบัติต่อกลุ่มผู้ชุมนุมในทันทีประกอบด้วย
 - (1) ชุดเจรจาต่อรองหาข้อมูล ทำหน้าที่ในการประสานงานกับกลุ่มผู้ชุมนุมให้ทราบข้อมูลความต้องการของกลุ่มผู้ชุมนุม และประสานหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาการชุมนุมประท้วงและรายงานให้ผู้บังคับบัญชา และ ศปก. ทราบ
 - (2) ชุดปฏิบัติการสืบสวนหาข่าว ปฏิบัติการนอกเครื่องแบบ ทำหน้าที่ปะปนกับกลุ่มผู้ชุมนุมโดยเฉพาะกลุ่มแกนนำของผู้ชุมนุม เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา
 - (3) ชุดปฏิบัติการด้วยเครื่องมือพิเศษ ทำหน้าที่ในการบันทึกเสียง บันทึกภาพการชุมนุมประท้วงไว้เป็นหลักฐาน
 - (4) ชุดประชาสัมพันธ์ และปฏิบัติการทางจิตวิทยา ทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ต่อกลุ่มผู้ชุมนุมขอความร่วมมือต่อกลุ่มผู้ชุมนุมในการปฏิบัติตามกฎหมาย และปฏิบัติการด้านจิตวิทยาต่อกลุ่มผู้ชุมนุม

5. ในกรณีเกินขีดความสามารถในการควบคุมสถานการณ์การชุมนุมประท้วงในระดับสถานีตำรวจ ให้เสนอขอรับการสนับสนุนกำลังตำรวจตามลำดับขั้นไปยังกองบังคับการตำรวจนครบาล 6 โดยให้กองบังคับการตำรวจนครบาล 6 จัดกำลังกองร้อยควบคุมฝูงชนเข้าแก้ไขสถานการณ์ และพิจารณาจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า ในการแก้ไขปัญหาบริเวณที่เกิดเหตุ โดยมีผู้บังคับการกองบังคับการตำรวจนครบาล 6 หรือ รองผู้บังคับการ กองบังคับการตำรวจนครบาล 6 ทำหน้าที่ผู้บัญชาการเหตุการณ์ในการอำนวยความสะดวก ประสานงาน และสั่งการในศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า

6. ในกรณีเกินขีดความสามารถในการควบคุมสถานการณ์การชุมนุมประท้วงในระดับกองบังคับการตำรวจนครบาล 6 ให้เสนอขอรับการสนับสนุนกำลังตามลำดับขั้นไปยังกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยให้หน่วยปฏิบัติระดับกองบัญชาการตำรวจนครบาล 6 จัดกำลังควบคุมฝูงชนจากกองบังคับการตำรวจนครบาล 1-9 / กองบังคับการตำรวจปฏิบัติการพิเศษ ที่ใกล้เคียงเข้าแก้ไขสถานการณ์ หรือขอรับการสนับสนุนจากหน่วยร่วมปฏิบัติจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติแล้วแต่กรณี และโดยมีผู้บัญชาการตำรวจนครบาล หรือ รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ทำหน้าที่ผู้บัญชาการเหตุการณ์ ในการอำนวยความสะดวก ประสานงาน และสั่งการในศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า

การปฏิบัติในกรณีการชุมนุมเกินกว่าขอบเขตเสรีภาพตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและผิดกฎหมาย

1. เมื่อมีการชุมนุมมีแนวโน้มว่าจะมีการใช้ความรุนแรง หรือจะเกิดความวุ่นวาย ก่อการจลาจล และผิดกฎหมาย ให้ผู้บัญชาการเหตุการณ์รายงานให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ./ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทราบเป็นข้อมูลพร้อมทั้งขออนุมัติแผนการใช้กำลังเข้าสลาย ผู้ชุมนุม

2. เมื่อได้รับการอนุมัติแผนการใช้กำลัง และ ผู้บัญชาการเหตุการณ์พิจารณาแล้วเห็นว่าหากไม่สลายกลุ่มผู้ชุมนุม จะก่อให้เกิดความเสียหายมากขึ้นกว่าไม่ดำเนินการสั่งให้ใช้กำลังสลายผู้ชุมนุม

3. กรณีการใช้กำลังขั้นสุดท้ายเข้าสลายผู้ชุมนุมโดยมีการใช้เครื่องมือควบคุมฝูงชนและอาวุธหรือหลังจากฝ่ายทหารซึ่งเข้าควบคุมสถานการณ์และสถานการณ์กลับเข้าสู่ภาวะปกติแล้ว ให้สถานีตำรวจท้องที่เข้าควบคุมพื้นที่ ตรวจสอบสถานที่ หาพยานหลักฐานต่าง ๆ เพิ่มเติมจนแน่ใจว่าไม่น่าเกิดเหตุการณ์ร้ายแรง หรือได้ตรวจสอบพื้นที่โดยละเอียดแล้วจึงยกเลิกการควบคุมพื้นที่ และให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่น ๆ เข้าดำเนินการต่อไป

4. ดำเนินการตามขั้นตอนการฟื้นฟูตามที่กำหนดไว้ในแผน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัยเรื่อง ทศนะเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชน : ศึกษาเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจกองบังคับการตำรวจนครบาล 6 กองบัญชาการตำรวจนครบาล ผู้ศึกษาได้ค้นคว้างานวิจัยและผลงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

ปิยะ อุทาโย (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทศนคติของตำรวจหน่วยปราบปรามจลาจลที่มีต่อการใช้ความรุนแรงทางการเมือง มุ่งศึกษาถึงทศนคติทางการเมืองของตำรวจหน่วยปราบปรามจลาจล รวมทั้งทศนคติที่มีต่อการใช้กำลังรุนแรงทางการเมือง ตลอดจนทศนคติต่อบทบาทในการใช้กำลังบังคับของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งศึกษาถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า ภูมิหลังของประชากร โดยเฉพาะตัวแปรในด้าน ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานปราบปรามจลาจล ระดับการศึกษา อาชีพบิดา และภูมิลำเนา มีความสัมพันธ์กับทุก ตัวแปร คือ ทศนคติทางการเมือง ทศนคติที่มีต่อการใช้ความรุนแรงทางการเมือง และทศนคติที่มีต่อการใช้กำลังบังคับของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนี้

1. ตำรวจหน่วยปราบปรามจลาจลส่วนใหญ่ มีทศนคติทางการเมืองที่มีแนวโน้มจะมีความเป็นประชาธิปไตยสูงพอสมควร มีแนวโน้มที่จะไม่เห็นด้วยในการใช้กำลังรุนแรงทางการเมือง รวมทั้งไม่เห็นด้วยที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้กำลังเข้าปราบปรามอย่างเด็ดขาด

2. ภูมิหลังของประชากร โดยเฉพาะตัวแปรในด้าน ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานปราบปรามจลาจล ระดับการศึกษา อาชีพบิดา และภูมิลำเนา มีความสัมพันธ์กับทุกตัวแปร คือ ทศนคติทางการเมือง ทศนคติที่มีต่อการใช้ความรุนแรงทางการเมือง และทศนคติที่มีต่อการใช้กำลังบังคับของเจ้าหน้าที่รัฐ

3. ทศนคติทางการเมือง ทศนคติที่มีต่อการใช้ความรุนแรงทางการเมือง และทศนคติที่มีต่อการใช้กำลังบังคับของเจ้าหน้าที่รัฐ ต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันในเชิงบวก

สมชาย วาณิชเสนี (2538) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพในการควบคุมฝูงชนของกรมตำรวจ มุ่งศึกษาถึงสภาพข้อเท็จจริงในการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล สภาพปัญหาและอุปสรรคของกรมตำรวจ และศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดในการควบคุมฝูงชนในต่างประเทศ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นในการควบคุมฝูงชน เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของสถานีตำรวจ และ กองกำกับการป้องกันและปราบปรามจลาจล โดยการควบคุมฝูงชนเป็นงานสนับสนุนสำหรับตำรวจท้องที่ และเป็นงานประจำของกองกำกับการป้องกันและปราบปรามจลาจลแก่เจ้าหน้าที่

ตำรวจจากสถานีตำรวจ จะมีประสบการณ์ในการควบคุมฝูงชนมากกว่าเจ้าหน้าที่จากกองกำกับการป้องกันและปราบปรามจลาจล

2. ควรจะมีการพัฒนาหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบในการควบคุมฝูงชนโดยตรง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมฝูงชนให้ดีขึ้น และเพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อการป้องกันอาชญากรรมของสถานีตำรวจท้องถิ่นเป็นภารกิจหลักของกรมตำรวจ

ปิยวัชร บุญยืน (2538) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทและหน้าที่ของตำรวจสายตรวจกับความ ไม่สงบทางการเมือง ซึ่งเป็นการศึกษาเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ตามสถานีต่าง ๆ ในกองบัญชาการตำรวจนครบาล ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยตามลักษณะทั่วไป ซึ่งได้แก่ ชัยยศ อายุ และระดับการศึกษา มีเพียงอายุเท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่จริงของตำรวจ ในปัญหาความไม่สงบทางการเมือง วิเคราะห์ได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจสายตรวจในปัญหาความไม่สงบทางการเมืองนั้นช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจมีความเข้าใจพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูงเช่นกัน แต่ในการปฏิบัติหน้าที่จริงของตำรวจสายตรวจทั้งในสภาพปกติ และขณะเกิดความไม่สงบทางการเมืองนั้น พบว่ามีการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้

สุพิศาล ภักดินฤณ (2540) ได้ทำการศึกษาวิจัยทัศนคติของข้าราชการตำรวจชั้นประทวนและพลตำรวจในกองบังคับการตำรวจพระนครบาลเหนือต่อการชุมนุมประท้วงที่ใช้ ความรุนแรง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยบางประการกับทัศนคติของข้าราชการตำรวจ ต่อการชุมนุมประท้วง จากกลุ่มตัวอย่างในกองบังคับการตำรวจพระนครบาลเหนือ จำนวน 199 คน โดยวิธีสุ่มตัวอย่าง ใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ใช้ค่าสถิติ คือ ค่า ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยมีตัวแปรต้นที่ใช้ในการวิจัย คือ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพบิดามารดา อายุรับราชการ และภูมิลำเนาเดิม ส่วนตัวแปรตาม คือ ทัศนคติต่อการชุมนุมประท้วงที่ใช้ความรุนแรงด้านการรับรู้หรือรู้คิดในเชิงประเมินค่าด้านความรู้สึกไม่พอใจ และด้านความร่วมมือ สรุปถึงปัจจัยที่ทำให้ทัศนคติแตกต่างว่าการศึกษากันจะทำให้มีทัศนคติที่แตกต่างกัน บุคคลแต่ละคนได้รับการศึกษาจากวัยเด็ก จนถึงวัยทำงานที่แตกต่างกัน การศึกษาที่ได้รับนั้นจะทำให้บุคคลสามารถที่จะนึกคิด รับรู้ลึก และพร้อมที่จะทำงานแตกต่างกัน ผู้ที่ได้รับการความรู้ต่ำจะเข้าใจได้ไม่ดีกว่าพวกที่มีความรู้สูง ทัศนคติที่เกิดขึ้นย่อมต่างกันไป

จากผลการวิจัยสรุปวิเคราะห์ได้ว่า ข้าราชการตำรวจชั้นประทวนและพลตำรวจมีทัศนคติต่อการชุมนุมประท้วงที่ใช้ความรุนแรง ในด้านความรู้สึกคิดในการประเมินค่า, ด้านความรู้สึกที่เข้าปฏิบัติหน้าที่ และด้านความร่วมมือและแนวโน้มที่จะกระทำต่อบุคคลหรือสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น

ในระดับปานกลาง ทั้งสามด้าน คือในด้านความรู้คิดในเชิงประมาณค่าต่อการชุมนุมประท้วงที่ใช้ ความรุนแรง ด้านความรู้สึกที่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมฝูงชน และด้านความพร้อมและ แนวโน้มที่จะกระทำต่อบุคคลและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยปัจจัยด้านอายุ การศึกษา สถานภาพ สมรส อาชีพของบิดามารดา และอายุรับราชการ ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการชุมนุม ประท้วงที่ใช้ความรุนแรง ในขณะที่ภูมิปัญญาเดิมของข้าราชการตำรวจดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับ ทัศนคติในเรื่องการชุมนุมประท้วงที่ใช้ความรุนแรงเพียงปัจจัยเดียว

สนอง แสงมณี (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทัศนคติของตำรวจที่มีต่อยุทธวิธีในการควบคุม ฝูงชน ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของตำรวจที่มีต่อยุทธวิธีในการควบคุมฝูงชน โดย ศึกษากลุ่มตัวอย่าง ข้าราชการตำรวจสังกัดกองกำกับการป้องกันและปราบปรามจลาจล จำนวน 270 นาย โดยวิธีสุ่มตัวอย่าง ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้ค่าสถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า f-test, t-test โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ผลการวิจัย พบว่า ตัวแปรด้านการศึกษา ตำแหน่งและชั้นยศ มีผลต่อทัศนคติต่อยุทธวิธีในการควบคุมฝูงชน ตัวแปรด้านอายุ อาชีพราชการ ความรู้เกี่ยวกับควบคุมฝูงชน ไม่มีผลต่อทัศนคติต่อยุทธวิธีในการ ควบคุมฝูงชน

จากการวิจัยสรุปวิเคราะห์ได้ว่า ทัศนคติของตำรวจต่อยุทธวิธีในการควบคุมฝูงชนโดย ภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง (ค่าเฉลี่ย = 4.4466) โดยในส่วนของความสัมพันธ์ของความรู้ เกี่ยวกับการควบคุมฝูงชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันและปราบปรามจลาจลกับทัศนคติต่อยุทธ วิธีในการควบคุมฝูงชนในขั้นตอนต่าง ๆ พบว่า กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีความรู้น้อยและปานกลาง จะมีทัศนคติต่อยุทธวิธีในการควบคุมฝูงชนในขั้นพื้นฐานที่เห็นด้วย ผู้ที่มีความรู้มากจะมีทัศนคติ ต่อยุทธวิธีในการควบคุมฝูงชนในขั้นพื้นฐานที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง มีคะแนนความรู้เกี่ยวกับยุทธวิธี ในการควบคุมฝูงชนสูงสุด 10 คะแนน ร้อยละ 15.3 คะแนนต่ำสุด 2 คะแนน ร้อยละ 0.4 มีคะแนน เฉลี่ย 7.5 คะแนน ซึ่งคะแนนเต็มจากแบบสอบถามคือ 10 คะแนน โดยร้อยละ 48.5 มีความรู้ ปานกลาง ร้อยละ 46.2 มีความรู้มาก และร้อยละ 5.3 มีความรู้น้อย

มานะ ศรีวิชัย (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ควบคุมฝูงชนของเจ้าหน้าที่ ตำรวจปราบจลาจล ในการควบคุมฝูงชน มุ่งศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ตำรวจในการควบคุมฝูงชน และเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติหน้าที่จริงกับการปฏิบัติหน้าที่ที่คิด ว่าเหมาะสมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุมฝูงชน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ชั้นประทวนกองกำกับการป้องกันและปราบปรามจลาจล กองบังคับการสายตรวจและปฏิบัติการ พิเศษ จำนวน 258 นาย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้าน ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส ความรู้ความเข้าใจ และการฝึกอบรมที่แตกต่างกันมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่จริง และการปฏิบัติ

หน้าที่ที่คิดว่าเหมาะสมในการควบคุมฝูงชนแตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้าน อายุ เงินเดือน และประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกันมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่จริงและการปฏิบัติหน้าที่ที่คิดว่าเหมาะสมในการควบคุมฝูงชนไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติหน้าที่จริงและการปฏิบัติหน้าที่ที่คิดว่าเหมาะสมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุมฝูงชน พบว่ามีความแตกต่างกัน

จากผลการวิจัยสรุปวิเคราะห์ได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่จริงและการปฏิบัติหน้าที่ที่คิดว่าเหมาะสมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุมฝูงชนมีความถูกต้องในระดับสูง

วรรณ ศรีล้ำ (2545) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ทศนคติของตำรวจหน่วยคอมมานโด กองปราบปราม ที่มีต่อการใช้ความรุนแรงในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมฝูงชน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาทศนคติของตำรวจหน่วยคอมมานโด กองปราบปรามระดับชั้นประทวนและพลตำรวจที่มีต่อการใช้ความรุนแรงในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมฝูงชน กลุ่มตัวอย่างสุ่มจากเจ้าหน้าที่ตำรวจหน่วยคอมมานโดระดับชั้นประทวนและพลตำรวจ ในสังกัด แผนก 5 กองกำกับการ 2 กองปราบปราม จำนวน 150 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปร 2 กลุ่ม (t-test) การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) สำหรับตัวแปรตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ใช้ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ในการทดสอบสมมุติฐาน โดยมีความนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาพบว่า ระดับทศนคติของเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับชั้นประทวนหน่วยคอมมานโด กองปราบปราม อยู่ในระดับปานกลาง โดยตัวแปรที่ตั้งไว้ ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับชั้นยศ และระดับการศึกษาที่ต่างกัน ไม่มีผลต่อทศนคติที่มีต่อการใช้ความรุนแรงในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมฝูงชน โดยปัจจัยที่มีผลต่อทศนคติที่มีต่อการใช้ความรุนแรงในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมฝูงชน จากผลการศึกษาของ วรรณ ศรีล้ำ (2545) ได้แก่ อายุราชการ และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งในหน่วยงาน

สมชาย ธีรภัทรไพศาล (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อยุทธวิธีในการควบคุมฝูงชน โดยศึกษากรณีของข้าราชการตำรวจสังกัดสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อยุทธวิธีในการควบคุมฝูงชน กลุ่มตัวอย่างสุ่มจากเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จำนวน 166 นาย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวน กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีต่อยุทธวิธีควบคุมฝูงชน ซึ่งมีด้วยกัน 3 สมมติฐานพบว่า

1. เจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัดสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ที่มีอายุต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจในยุทธวิธีการควบคุมฝูงชนไม่แตกต่างกัน
2. เจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัดสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ที่มีอายุราชการต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจในยุทธวิธีการควบคุมฝูงชนไม่แตกต่างกัน
3. เจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัดสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจในยุทธวิธีการควบคุมฝูงชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจต่อยุทธวิธีในการควบคุมฝูงชนในระดับปานกลางและปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับยุทธวิธีในการควบคุมฝูงชน ได้แก่ ระดับการศึกษาเท่านั้น กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัดสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมืองฉะเชิงเทราที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจในยุทธวิธีการควบคุมฝูงชนแตกต่างกัน

จากการตรวจสอบเอกสารข้างต้น ทั้งแนวคิด ทฤษฎี สรุปได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมฝูงชนเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยหลักอาชญากรรมวิทยาของ Elmer Johnson (1976) ถือว่าการควบคุมฝูงชนนั้นเป็นการป้องกันอาชญากรรมประการหนึ่ง เป็นการป้องกันอาชญากรรมต่อการเกิดเหตุและเป็นภารกิจที่มีลักษณะเฉพาะเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั่วไป โดยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม เป็นปัจจัยพื้นฐานของการใช้ดุลยพินิจในการควบคุมตามหลักวิชาการ ดังนั้น ในการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชน เจ้าหน้าที่ตำรวจจำเป็นต้องมีความรู้ในการป้องกันอาชญากรรมทั้งในลักษณะเป็นทางการ เช่น กฎหมาย สิทธิเสรีภาพประชาชน บทบาทหน้าที่ของตำรวจ นโยบายของรัฐบาล ระเบียบการต่าง ๆ และในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ เช่น พฤติกรรมของฝูงชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของฝูงชน

จากลักษณะของการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจดังกล่าว เป็นงานที่กระทบถึงสิทธิของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของสังคม ประกอบกับมีบางกรณีที่อาจกระทบกระเทือนต่อภาพลักษณ์ของประเทศชาติด้วย การปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนที่จะต้องปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ชุมนุมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบทัศนคติของเจ้าหน้าที่

ตำรวจในการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ อันได้แก่ ด้านการฝึกอบรม ประสพการณ์ ภูมิหลัง สภาพการปฏิบัติงาน วัสดุอุปกรณ์ในการทำงาน สวัสดิการและความก้าวหน้าในการทำงาน กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมถึงทักษะต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน อันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินการที่ถูกต้องเหมาะสมในการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนต่อไป

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรต้น (X)

ตัวแปรตาม (Y)

